

Constanța de Dunca-Schiau

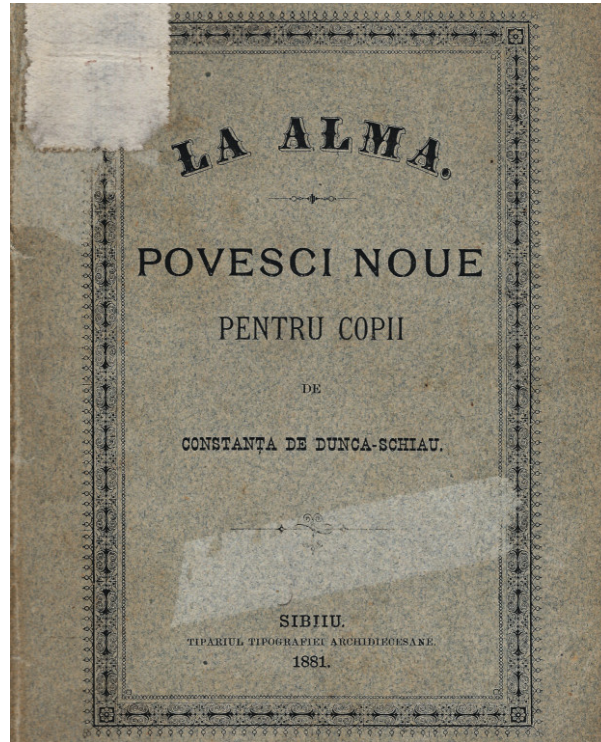
**La Alma.
Povesci noue pentru copii**

1881

Ediție electronică de Alexandru Pănoiu
publicată sub licența
Creative Commons Atribuire 3.0 Neadaptată (CC-BY)

Descărcați această carte în format HTML, EPUB, MOBI sau PDF de la
<http://alxp.dyndns.org/la-alma>

La Alma. Povesci noue pentru copii

Cuprinsul

Notă asupra ediției.....	5
Greșeli de tipar îndreptate	7
Glosar de nume comune și proprii	8
Cine a fost Constanța de Dunca-Schiau ?	10
<i>Epistolă de dedicațiune spre a servi de prefață</i>	15
Șórecele și fiiul seu	18
Privighitóra și împératul	29
I.	29
II.	36
III.	39
Scrófa și lupul	46
Boldul ascultátor	53
I. Boldul ascultă de nănașa sa.....	53
II. Boldul ascultă de împératul	60
Oglinda pocită	66
Flórea din raiu	71
I.	71
II.	73
III.	74
IV.	75

V.....	76
VI.....	76
Degetarul de aur și degetarul de fier	79
I	79
II.....	82
III.....	86
IV.....	92
V.....	93
VI.....	97

Notă asupra ediției

Această ediție electronică reproduce textul ediției tipărite din 1881, cu ortografia originală. Nu am modificat textul original decât pentru a corecta câteva greșeli de tipar cu totul evidente.

Pentru cititorii de astăzi, ortografia și vocabularul din 1881 pot să ridice unele probleme de înțelegere. Cu vocabularul nu am ce să fac altceva decât să le recomand cititorilor să folosească serviciile Internetului, și mai ales ale minunatului sit dexonline.ro.

În ceea ce privește ortografia, tabelul alăturat arată corespondența dintre literele de atunci și cele de astăzi.

Pe lângă utilizarea unor litere care astăzi nu se mai folosesc, ortografia din 1881 mai are și alte particularități :

- De multe ori, dar nicidecum întotdeauna, se scria *e* sau *é* acolo unde astăzi scriem *ie* sau *ia* ; de exemplu, *eșia* în loc de *ieșea*, sau *ésă* în loc de *iese*. (Ortografia românească încă mai păstrează urme ale timpului când *e* însemna *ie* — până și astăzi scriem *el*, *ea*, *ei*, *ele* în loc de *iel*, *ia*, *iei*,

În loc de	Astăzi se scrie
à	ă
đ	z
é, è	ea
ê	â
ě	â
ì	î
ï	î
ó	oa
sce, sci	ște, ști (de obicei) ste, sti (câteodată)
û	â u (sînt, sîntem, ...)

iele.)

- Se scria adesea *s* acolo unde astăzi scriem *z*, de exemplu *causă*, *chines*, *curiositate*. Câteodată autoarea ezită între *s* și *z*, de exemplu scrie într-un loc *francesii* și *englesii* și în alt loc *franceze* și *englezesc*.
- Se punea un apostrof (') în loc de liniuță de unire (-) pentru a marca eliziunea unei vocale ; așadar se scria *vădându-mă*, cu liniuță de unire pentru că nu lipsește nimic, dar *perdându'și*, cu apostrof pentru că lipsește *i* din *își*.
- Se scria un *u* mut la sfârșitul cuvintelor care se termină cu un *i* nesilabic și nu sunt nici pronume, nici forme de plural : *ântâiu*, *spuseiu*, *voiu*.
- Distribuția literelor *Ț* și *z*, amândouă reprezentând sunetul *z* era oarecum predictibilă ; se scria *Ț* acolo unde alternează cu *d*, și în cuvintele de origine latină unde etimonul latinesc avea *d*. Dar autoarea scrie într-un loc *Țăresce* și în altă parte *Țărira*, semn că până și pentru cele mai cultivate persoane regulile erau prea complicate.
- Distribuția literelor *â*, *ê*, *î*, *û*, care toate reprezintă vocala *i*, era numai parțial predictibilă. Se scria *â*, *ê*, *î* acolo unde alternează în flexiune cu *a*, *e*, *i*. Se scria *ântâiu*, pentru că vine (probabil) de la **antaneus*. Autoarea scrie *întelni* din motive obscure (cuvântul nu vine din limba latină). Se scria *rîs* și *rîu* pentru că vin de la *risus* și *riuus* ; *tîmpit* și *sfârîma* pentru că nu vin din limba latină. Se scria *û* în *sûnt*, *sûntem*, *sûnteți*, ca un compromis între realitatea fonetică și dorința pioasă de a le face să pară că au ceva de-a face cu forma latinească *sunt* (de fapt n-au) ; tot cu *û* se scriau cuvintele *lûngă* (pentru că vine de la *longum ad*, iar *longus* a dat în limba română *lung*) și *adûnc* (pentru că vine de la *aduncus*).

Greșeli de tipar îndreptate

Numerele paginilor se referă la ediția tipărită din 1881.

- Șórecele și fiiul seu :
  - *Șóregele* în loc de *Șórecele*, chiar în titlul poveștii ;
  - *putea 'i* în loc de *puteai* (p. 9)
  - *Uitâte* în loc de *Uită-te* (p. 18).
- Privighetórea și împăratul :
  - *vedea 'i* în loc de *vedeai* (p. 24)
  - *stăpâne* în loc de *stăpâne* (p. 29)
  - *vin 'o* în loc de *vino* (p. 32)
  - *apretuì* în loc de *aprețuì* (p. 33)
  - *japonului* în loc de *Japonului* (p. 37)
  - *se* în loc de *sě* (p. 37)
  - *japon* în loc de *Japon* (p. 38)
  - *japonului* în loc de *Japonului* (p. 39)
  - *asculta 'i* în loc de *ascultai* (p. 40)
  - *ve 'ți* în loc de *veți* (p. 42)
- Scrófa și lupul :
  - *copii* în loc de *copiii* (p. 48)
  - *vedea 'i* în loc de *vedeai* (p. 48)
- *credemě* în loc de *crede-mě* (p. 50)
- *ancă* în loc de *încă* (p. 50)
- *a 'i* în loc de *ai* (p. 53)
- Boldul ascultător :
  - *înfipgite* în loc de *înfipgi-te* (p. 59)
  - *sperà* în loc de *spera* (p. 63)
  - *ficei* în loc de *fiucei* (p. 65)
  - *dute* în loc de *du-te* (p. 67)
  - *ve 'ți* în loc de *veți* (p. 73)
- dragoște (p. 74)
- Oglinda pocită :
  - *'mi-l* în loc de *'mi'l* (p.75)
  - *plătitu's'au* în loc de *plătitu-s'au* (p. 77)
  - *Unchiul* în loc de *unchiul* (p.78)
  - *rida* în loc de *ridă* (p. 79)
- Flórea din raiu :
  - *ne călcate* în loc de *necălcate* (p. 82)
  - *sciintifíce* în loc de *sciințifíce* (p. 84)
  - *Dđeu* în loc de *D-đeu* (p. 87)

- *mari* în loc de *mare* (p. 87)
- *pliscul* în loc de *piscul* (p. 87)
- *vêđut'o* în loc de *vêđut-o* (p. 91)
- *értăne* în loc de *értă-ne* (p. 92)
- Degetarul de aur și degetarul de fier :
  - *antâiu* în loc de *ântâiu* (p. 93)
  - *étă-l* în loc de *étă'l* (p. 105)
  - *scapà* în loc de *scăpà* (p. 106)
  - *Erăși* în loc de *Érăși* (p. 111)
  - *l'aș* în loc de *'l-aș* (p. 113)
  - *se* în loc de *sě* (p. 115)
  - *IV* în loc de *VI* (p. 118)
  - *șesă đeci* în loc de *șesăđeci* (p. 118)
  - *Industria* în loc de *industria* (p. 119)

Glosar de nume comune și proprii

Babaluc — cf. *din băbăluc* = din moși-strămoși.

a botaniza, a colecta (plante) în scopuri științifice.

Buceciu, pron. Buceci (2 silabe, *u* este mut). Numele a fost considerat o formă de singular până prin secolul al XIX-lea ; deabia în secolul XX s-a generalizat forma Bucegi, luată ca plural.

bumb, nasture.

candiruit, glasat (de la *sucre candi*, zahăr candel, *candi* fiind luat ca participiul unui ipotetic verb **candir*).

coliet, colier, guler.

Dhawalagiri sau **Dhaulagiri** (de la cuvintele sanscrite Dhavali Giri, Muntele Alb), un masiv muntos din Nepal. Cu o altitudine de 8 167 m, vârful Dhawalagiri I se situează pe locul 7 în clasamentul după înălțime. După descoperirea sa de către europeni în anul 1808, Dhawalagiri a fost

considerat timp de 30 de ani ca fiind cel mai înalt munte din lume.

gaz, țesătură foarte subțire, voal, tifon (din limba franceză, *gaze*, unde vine de la numele orașului Gaza din Palestina).

gurmale, curmale.

holeră, ghimpe, plantă erbacee familia Asteraceelor (*Xanthium spinosum*).

a (se) investi, a (se) îmbrăca.

mare student, mandarin (funcționar imperial selectat în urma unui examen).

minavet, flașnetă mică.

Nanianu, B., învățat român, autorul unei serii de manuale de liceu, printre care *Elemente de istori'a naturale pentru usulu*

invețiamențului secundariu de ambele sexe, cursulu inferioru, București, 1870.

nohot, năut.

nuor, pron. núor.

ost, est.

porumbrel, porumbar (*Prunus spinosa*).

strafide, stafide.

toptangiu, angrosist (din limba turcă, ca și toptan).

yun, curtean. De la cuvântul chinezesc *yuan*, "curte", "departament", folosit și astăzi în Taiwan pentru a denumi principalele organe guvernamentale și de stat (Yuanul Legislativ, Yuanul de Examinare, Yuanul Executiv, Yuanul Judiciar).

Cine a fost Constanța de Dunca-Schiau ?

Constanța de Dunca-Schiau (n. 16 februarie 1843, Botoșani, m. după 1924, Sibiu?), fiica avocatului moldovean Ștefan Dunca¹, a fost o profesoară, publicistă și scriitoare română, prima² femeie ziarist din România. A studiat la Viena și la Paris, unde a obținut un certificat de „studii înalte“ de la Collège de France. Între 1863 și 1872 a fost profesoară de pedagogie la Școala Centrală de Fete din București.

Între 1863 și 1865 a scos revista *Amicul familiei. Litere-știință-arte-pedagogie-industrie*. A scris și publicat piese de teatru (*Martira inimei, Motiv de despărțenie sau ce deputat !, Deputatul mut*), romane (*Elena, Omul negru, Radu al II-lea cel Frumos*), poezii, traduceri și critică teatrală.

---

¹ Ștefania Mihăilescu, *Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte : 1838–1929*, Editura Polirom, Iași, 2002, ISBN 973-681-012-7, p. 72. Constanța de Dunca-Schiau este prezentă în această antologie cu o „Epistolă d-lui Ministru de Culte și Instrucțiunii Publice“ (pp. 70–72), în care promovează necesitatea modernizării școlilor de fete, în vederea creării condițiilor pentru „redempțiunea românilor prin femeie“. Nu mă pot abține să nu citez un exemplu de flatare magistrală : „Aveți sentimentul potenței D-voastră, nu e un dubiu, aveți simțământul potenței, măreței misiuni și a responsabilității către posteritate“.

² Ionel Bejenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Editura Moldova, 1994, citat în articolul „Femei care au scris istoria la Botoșani“, publicat pe blogul *Crâmpeie de istorie botoșăneană* (rememberbotosani.blogspot.ro) la data de 9 ianuarie 2011.

Constanța Dunca-Schiau a fost activă politic, militând pentru promovarea învățământului pentru fete și împotriva discriminării femeilor ; memoriul „Fiicele poporului“ a fost premiat³ de Cuza. Printre lucrările politice se numără *Fiicele poporului. Proiect prezentat domnitorului și Camerei Deputaților asupra educațiunii populare a fetelor în România*, București, 1863 ; *Femeia femeii*, București, 1863 ; *Femeia în familie*, 1871; *Cartea mumelor*, 1872; *Feminismul în România*, 1904.

Un articol⁴ apărut în ziarul *Tribuna nouă* din Arad în anul 1924 și semnat V.P. (adică Volbură Poiană) dă următoarea anecdotă :

Doamna Constanța Dunca-Șchiau de Sajo, văduva consilierului imperial Antoniu de Schiau din Transilvania, care trăiește la Sibiu, într-o foarte modestă odaie a hotelului Europa, în ceasul când pruncul vătafului Eminovici s-a ivit pe lume, ea se afla la moșia [de la Dumbrăveni a] marelui și avutului boier Costache Balș, zis după titlul primit în Rusia, „dvaraninul“ Balș.

La acest boier moldovean, tatăl lui Eminescu îndeplinea serviciul de vătaf al moșiei. În

---

³ „Proiectul elaborat de ea, în urma studierii sistemului educațional occidental, a fost apreciat de Asociația pentru instrucția elementară din Franța și de către Alexandru Ioan Cuza, care va ține seama de unele dintre sugestiile ei în elaborarea Legii instrucțiunii publice adoptată în 1864.“ George Marcu, Rodica Ilinca, *Enciclopedia personalităților feminine din România*, Editura Meronia, București, 2012, ISBN 973-7839-77-0.

⁴ După articolul „M. Eminescu — « botezul cu flori și fluturi »“ de prof. univ. dr. Iulian Negrilă, publicat pe blogul revistei *Vestea* din Mehadia (vestea.wordpress.com) la data de 31 ianuarie 2010.

dimineața zilei de Sfinții împărați (21 mai), în anul 1849, doamna Dunca de Sajo, copilă pe atunci, se juca laolaltă cu micuțul băiat Dimitrie-Muți Balș, feciorul boierului Balș, în parcul cel mare al curții boierești. îndată, două fete au apărut la geamul deschis al unei căsuțe din fundul grădinii și, făcând semn copilei Dunca și micuțului Muți, una din ele, cea mare, a zis:

— Cuconașule, astă noapte o femeie bătrână, ne-a adus un frățior drăgălaș...

La care micuțul Balș a răspuns:

— Să-l botezăm noi...

Și, la botezul copilăresc, mai mult de joacă și de drag făcut, la care a luat parte Eminovici, vătaful, frumoasa copilă Dunca a aruncat flori albe deasupra leagănului, iar micuțul Balș, deschizând o cutie pe care o avea în mână, a dat drumul fluturilor ce-i avea prinși.

Același articol susține că în 1877 Constanța Dunca-Schiau ar fi publicat un articol în ziarul *Adevărul* intitulat „Botezul lui Eminescu“.

La Alma. Povesci noue pentru copii

La Alma.
Povesci noue pentru copii

de
Constanța de Dunca-Schiau

Sibiu

Tipariul tipografiei archidiececane
1881

La Alma. Povesci noue pentru copii

La Alma. Povesci noue pentru copii

DÓMNEI
SOFIA N. CREZZULESCU,
AMBASADRICE ROMÂNĂ LA ROMA.

Dómna mea !

Súnt câți-va ani d'atunci. Fiia Domniei Vóstre, domnișóra Anna, era o drăgălașă copilă mică care iubea povescile.

Domnia Vóstră, sciind bine ce element util de creștere este lectura la copii, căutați cărți de povesci românesci cu care să puteți adăpa imaginațiunea însetată de bun și frumos a inteligenței copilițe, să puteți întinde cercul seu de idei, și cunoscinți, să'i deprindeți urechia cu o limbă românescă curată, elegantă și armoniósă.

M'ați întrebat, Dómna mea, despre asemenea cărți : eu însă nu cunosceam.

Am cercetat atunci cu aménuntul, am luat cunoscință de întréga literatură pentru junimea română ; nimic potrivit nu am găsit.

Cărți didactice am aflat destule, nu însă și cărți de petrecere, de acele cărți ce, pre lúngă multe alte folóse, mai au și cualitatea eminentă de a descepta în copil gustul de lectură.

D'ací cred că și pornesce reul bine constatat cumcă, din tóte națiunile civilisate, români cetesc mai puțin cărțile lor.

La Alma. Povesci noue pentru copii

Speram însă că, cu timpul, acest gol, lăsat de pedagogii și literații noștri, se va umple.

Dar tot prea mic încă este numărul autorilor români, carii consacră o penă esptă cărților pentru copii, deși asemenea scrieri sînt de interes național.

Și cum să crescem copilul de nu închinându-ne cu dînsul în fie-care dimineță și cetind pentru dînsul în fie-care sêră ?

Acum, cînd am și eu o mică fetiță de educat, acum éráși am căutat cărți românesci de lectură pentru copii în condițiunile recerute de pedagogia modernă ; dar și astăđi nu multe am aflat.

Pentru a face đilnic o lectură plăcută și utilă micei Alma a trebuit sê recurg la literaturi străine. Acì e mare abundență.

Francesii, Englesii, Germanii au scris mult și bine pentru copiii lor.

Din toți scriitorii de cărți de petrecere pentru copii, cel mai eminent însă și cel mai respândit este danesul Andersen.

Andersen a scris pentru cei mici, cugetând la cei mari.

D'acésta sînt povescile sale traduse în tóte limbele, trase în diverse și nenumérate edițiuni și încântă copiii tuturor națiunilor de tóte treptele claselor sociale.

Cât ar fi de dorit sê fie traduse și în românesce !

Un moment am voit eu a întreprinde acésta lucrare.

Nu 'mi-a reușit. Spiritul meu refusă cu obstinațiune a urma pas după pas, ideia după ideia, cuvênt după cuvênt un spirit străin.

Calea deschisă de Andersen, aș voi s' o parcurg.

La Alma. Povesci noue pentru copii

În două dintre povescile d'aci — Flórea din Raiu — Privighetórea și Împăratul — se vor afla, pe ici pe colea, și câte o idee d'a marelui povestitor modern.

De am însă speranță de succes, va decide viitorul cărței ce vă presint, Dómna mea.

Fericită aș fi de 'mi-aș atinge scopul, de aș auđi pre mamele române ȓicând că cetesc cu mulțumire acéstă carte copiilor lor carii încă nu sciu ceti.

Doresc ceva mai mult. Doresc ca și copii mai mari, fie în familiă, fie în scóla, să afle plăcere cetind povescile „La Alma.“

Nu numai pentru Alma, ci pentru toți copiii români am scris aceste povesci și doresc a scrie multe altele.

Ori care ar fi sórtea cărței mele, Vě rog, Dómna mea, a o primì ca un omagiu de admirățiune din partea mea pentru că ați fost prima damă română care a recunoscut importanța povescilor copilăresci, necesitatea de cărți românesci de lectură pentru copii.

Primiți, Dómna mea, Vě rog, și încredințarea că simțimentele ce Vě păstrez remân eterne.

Constanța de Dunca-Schiau.

Șórecele și fiiul seu

În munții Himalaya, asupra tuturor regiunilor locuite, în crepătura unei stânci, trăia odată un șórece bătrân.

Mândria lui era nespusă pentru că se trăgea din China, pentru că era născut și crescut pe vârfurile lui Dhawalagiri, cel mai înalt munte din lume, înalt de 8000 de metri și mai bine.

Fiu de un rođător dintre Indii și Thibet, pentru ce șórecele nostru pretindea că este chinez, nu știu. Dară fiind că de chinesi se ținea, fiind că de chinez voia să trecă, chinez să'l lăsăm să fie. Îngâmfare avea adevărat chinezescă.

La tóte trei cuvinte, trufașul de șórece, își pomenia de vechimea familiei sale, de titlurile și rangurile chinezesci ce poseda și de vechiul seu castel de pe Dhawalagiri, locuit de moșii și strămoșii sei de 400,000 de ani.

Așa dar' aristocratul codat numera 399,999 de antecedenti bine cunoscuți, bine stabiliți în cele mai înalte regiuni ale lumii. De a fost lucru așa, pricep mândria de nascere a șórecelui nostru. Care familie din lume, care familie din însăși China se póte fãli cu asemenea antichitate ?

Dară, se vede, că tótã lumina trebuie să'și aibă umbra sa.

Astăzi ilustrisima familie a șórecelui de Himalaya era aprópe să se stingă. Șórecele de care vorbim avea numai un singur fiu, neînsurat.

Multe au fost grijile bietului părinte până ce a văđut mare pre acest unic copil ; multe au fost grijile lui până ce 'i-a terminat crescerea ; însě marele Budha îi ajutase : fiul seu era deplin educat. Nici un fecior de banchier nu scia mai bine mânca cele adunate de părinții sei.

Am đis, multe au fost grijile trecute ale bătrânului șórece ; dară tóte acele chinuri, tóte acele nēcasure erau nimic pre lúngă cele ce'l turmentau acum.

Timpul de însurat sosise de mult pentru adoratul seu moștenitor. Căsătoria trebuia grăbită sě nu se întěmple vre-un pericol ce sě amenințe existența și continuarea unei familii de o vechime neauđită. Dară cu cine sě însóre pre junele șórece ? Aci era nespusă dificultate.

În anticul castel locuit de coboritorii a 400,000 de generațiuni nu pre fie-cine se putea întroduce.

Mult medită bietul părinte, mult își bătea capul, mult consultă juriștii, istoricii, numismații, archeologii, anticarii, geologii dóră va afla o fată cu 400,000 de ascendenți bine cunoscuți, bine stabiliți. Toți îi declarară că pe acéstă lume așa ceva nu se găsesce. Luând pre tóte fetele de toți împěrații la un loc, nu le puteai afla 400,000 de moși și strămoși.

— Cine ? oh ! cine o fi având o fată potrivită cu feciorul meu ? Unde se află o familiă vechie ca a mea ?

Astfel striga șórecele đi și nópte ; astfel bulbuia și în vis.

Vreamea însě trecea și junele rămânea neînsurat.

În desperare de causă, văđěnd că n'are ce face, pre cine aștepta, bătrânul nostru se hotări în fine sě plece sě pețescă pre fata împěratului din Peking.

— Nevoia la multe te aduce, își đise filosoficesce bietul șórece, ca sě se mângăie de a fi redus

să se cobóre la fata împératului de China, a cărei dinastiă nu numera nici 4000 de ani.

Decis de a'și lua odată grija de pe cap, șórecele pețitor se sculă într'o diminéță, se învesti cu tóte hainele, semnele și insigniile cuvenite aristocraticului seu rang, pusé pantaloni de mătasă roșie, haină verde brodată cu argint, bumbul de rubin la căciulă și trei pene de păun. Colietul cu 108 mărgele și pantofii de aur completară tóleta de mandarin. Apoi, luând un mare eventail într'o mână și o mare umbrelă de bambus în cealaltă, șoricelul nostru eși din găurice.

Era gata de plecare.

El se uită lung în valea Thibetului, spre calea la Peking, să uită lung și la muntele seu natal, la castelul părintesc ; să uită încă și la cer, ca pentru a cere un „dómne ajută“ și deodată tresare.

Privind în sus, o ideă îi plesnise prin minte.

— Bine đice proverbul românesc, idea bună e tot cea din urmă, strigă șórecele, ca scăpat de o mare belea. De ce să mă cobor eu din înălțimea regiunilor în care am născut și crescut, de ce să merg eu la Peking? N'am eu colea, sus, aprópe partidă mai potrivită? N'am eu pre fata sórelui?

Și în loc să se cobóre la capitala împérației chinesesci, castelanul dela Dhawalagiri se urcă pe vârful muntelui seu și deacolo apucă, prin ceriu, drumul drept la sóre. După ce a parcurs ceriul jumătate a și ajuns la palatul de aur al bătrânului astru.

Aci pompa și parada era mare. Tot numai aur și lumină. Ochii ți se aprindeau când te uitai la tronul de foc pe care sta sórele. Dar' un șórece chinesesc, un șórece din munții Himalaya, un șórece de o familie de o mie de ori mai veche decât familia lui Confucius, cea mai vechie familie cunoscută, un asemenea șórece, când are un fiu unic de însurat, nu este prea rușinos.

El își înțepenì căciula pe cap, își îndreptà penele de păun și bumbul de rubin să se vadă bine, scósě colietul cu 108 mărgelce ce lunecase în sin, scutură praful de pe pantofii de aur și întrà, ne anunțat.

Đicându'și că între egali, etichetă multă nu încape, el, dela ușă, strigà, cu un ton jovial :

— Bună điua, frate sóre, ghîci de ce am venit ?

— Póte îți este întunecósă găuricea ?

— Așa ! Dar' unde cređi că șed ? Castelul meu e numai aci pe vêful lui Dhawalagiri. Suntem vecini, dóră n'o scii ? respunde peșitorul, cu mândrie. Reluându'și naiva familiaritate, el adaoge :

— Nu mai glumì, frate sóre, ci mai bine ghîci de ce am venit ?

Sórele ar fi rîs, dar nu putea de surprindere.

— Scii ce, frate, reîncepe șórecele, între noi nu încap frase și parafrase. Familia mea datéză de 400,000 de ani, precum lumea întrégă o scie, a ta n'ó fi mai vechie sau cu puțină deosebire, așa dară, fără vorbă multă, eu am fecior, tu ai fată, hai, frate, să ne încusrim că ne potrivim.

Sórele nici mira nu se putea, necum încă să respundă.

Șórecele urméză fără a se încurca :

— Nu veđi, tu, frate, că pare că sîntem făcuți unii pentru alții ? Numele nostru chiar, afară de puțin litere ce avem noi mai mult, n'are deosebire. Vecini încă sîntem. Dela tine până la mine n'ai a face đece pași. Scii, familia mea de 400,000 de ani tot pe vêful lui Dhawalagiri locuesce. La tóte aceste m'am gândit eu înainte de a veni aci. Tu esci bun de picior, dară pentru mine n'a fost ușor să fac 36 milióne de mile și încă în costumul meu, cu tóte insigniile ce'mi dă drept

nascerea sã port. Da ce era sã fac ? Pentru hatãrul moștenitorului meu și mai sus de tine mã urcam, de aveam unde. O ! Dómne ! Dómne ! cã n'a putut D-đeu crea și alți ómeni odatã cu némul nostru ! Sau de ar fi cel puțin deosebirea mai micã ? Dar' așa prea nu se potrivește, noi de 400,000 de ani și alții de eri, de ađi... Spune singur, frate, n'am dreptate ?

În timpul acestei lungi perorațiuni, sórele se putù reculege și, luând aerul cel mai serios posibil, el đise :

— Dreptate, đeu ! Cum sã n'ai dreptate ? Întrebã-mã pre mine când s'a zidit lumea ? Martor sânt, eu, cã abia e de 7389 de ani. Dacă, tu și castelul tãu, sunteți creați cu 392,611 de ani mai înainte, cum sã vã potriviți la vechimea némului ? lucrul cel mai important. Bine te-ai socotit tu ; despre antichitatea familiei numai noi doi ne potrivim ; cãci și a mea n'o fi mult mai nouã decãt a ta. Darã gãndit'ai óre cã ce este bunã nobleța fãrã prestigiu, fãrã putere ? Și puterea, prestigiul de mult le-am pierdut, eu, sóre, cum mã veđi. De mult un biet de nuor mã întunecã ! judecã, dar, eu, sau nuorul ce mã întunecã este mai puternic ?...

Șórecele nu lãsã sórelui nici timp sã isprãvescã, ci'l salutã cu un gest de amicalã condescendență și esi.

— Are dreptate ! Ce este nobleța fãrã putere, fãrã prestigiu ?... Sciu cã era s'ó pãșesc... Bine cã n'am apucat sã isprãvesc trãba... Darã totuși a fost bietul sóre de omenie ; mai bine a rãmas cu fata nemãritatã, decãt sã facã un pãcat cu noi... Se întelege, dacã nuorul e mai mare, nuorul e mai tare, se întelege cã mã duc la nuor dupã fatã. Darã cum n'am sciut-o mai ântãiu sã nu viu pe aci în zadar.

Nuorul n'are domiciliu fics. Șórecele cautã sã'și ia pólele caftanului în mână și, cu tóte

insigniile sale, sē plece după nuor, prin spațiu infinit.

El merse mult, mult. Dela nord la sud, dela ost la vest alergă după nuor și nopțe ; în fine, pe neasceptate, îl întâlnește deasupra muntelui Ural.

— Bine te-am găsit, amice, îi strigă de departe pețitorul, abia suflând de osteneală.

— Dară ce vânt te-a adus pe aci ? ȕice nuorul, surprins.

— Douē vorbe la urechie, frate.

— Fă iute, căci n'am timp. Veți, sânt gata de plecare. Vântul mă împinge spre România.

— Frate nuor, și eu mă grăbesc. Fiul meu m'așcēptă sē'i duc mirēsă și de aci până la Himalaya nu este aprópe... Dară sē încep dela început. Scii că era sē fac o prostie ? M'am fost dus la sóre sē pețesc fata lui pentru feciorul meu. Eu credeam că și acum nimenea nu este mai mare, nimenea nu este mai tare ca sórele. Sērmanul de el ! Nu sciam că i-au trecut ȕilele cele bune. El singur 'mi-a deschis ochii și m'a îndreptat la tine, ca la un mai mare și mai puternic. Așa fiind, tu, frate nuor, trebuie sē'mi dai fata pentru fiul meu. Apoi chiar, tu, sē te grăbesci, familie ca a mea nu găsești în lumea întregă... 400,000 de ani, frate nuor, 400,000 de ani vechime ! ce cugeți ?...

Nuorul, se vede, că era mai puțin grăbit decum ȕicea, căci se puse pe glume.

— Sciu, frate șórece, sciu, familia ta este mai vechie decât pământul, mai vechie decât sórele și tocmai de acēsta îți refus neto fata mea. Crede-mē, nu e pentru tine. Altfel de alianță 'ți trebuie ție. Ce sântem noi, bieți nuori, în timpul cel de acum. Ce putere ne'a rēmas ? Nu'ți spuseiu, chiar când veniși, că am grabă fiind că vântul mă împinge spre România ? Așa e, frate, un vânt ne alungă, un vânt ne împrăscie, când voiesce. Deci nu la mine, la vânt mergi după fată,

de cauți partidă mare, cum ți se cuvine.

— Nici am gândit, că voi afla în lume atâta sinceritate, onestitate și desinteresare, cugetă șórecele și plecà după fata vântului.

Vântul încă nu se află ușor.

Bietul șórece 'și róse papucii până ce a putut s'el nimerescă, pe Marea Négră.

Îndată ce'l vede, șórecele îi și vorbesce :

— Departe e China, departe sânt Indiile, departe e Himalaya, cred însē că totuși nu vei fi ignorând cine sânt eu. Sigur scii că familia mea e de 400,000 de ani, sigur scii că am un castel în munții Himalaya, pe vârful lui Dhawalagiri, sigur scii că am un fecior de însurat, sigur scii că...

— Tóte se pot, ȓice diplomaticesce vântul, întrerumpându'l, dórá va curma vorba.

— Adevărat, tóte se pot, dacă s'a putut s'ajung, eu, pe aci, pe la tine. Dară s' încep dela început. Am plecat de acasă s' merg la Peking s' peșec pe fata împăratului pentru feciorul meu, căci credeam că nu voiu afla partidă mai nimerită. Pe drum, v'ȓdend șórele, m'am r'șgândit. De ce s' m' încuscresc cu nesce parveniți când și șórele, de familie vechie ca a mea, când și el are fată de măritat ? 'mi-am ȓis și am și plecat la sóre. Sórele, a c'ării împregiurări de față nu cunosceam, 'mi-a mărturisit însē că a cam scăpătat și el singur m'a îndreptat la nuor, un omnipotent, ȓicea el. M'am dus la nuor. Dară și nuorul a fost sincer, și el a fost cinstit, căci mi'a ȓis curat și limpede că sórele m'a îndreptat r'eu, că a vorbit așa póte numai s' scape de mine. El a încheiat spuindu-mi că nu nuorul ci vântul are puterea acum, vântul ce sparge, vântul ce sdrobescce nuorii cei mai mari, într'o clipă. Se înȓtelege că nu mi'a mai r'ēmas alta decât a veni la tine, v'nt, s'ȓi cer fata pentru fiiul meu.

— Precum 'ți-a mărturisit adevărul sórele, precum 'ți-a mărturisit adevărul nuorul astfel și eu nu te voi înșela. Étă starea lucrurilor. Ȑilele unde făceam ce voiam, acele Ȑile de mărire și putere, sânt departe astăȐi. De mii și mii de ani, de când sânt munții pe pământ, își bat joc munții de mine. Un Buceciu mă opresce în cale, când îi place. Nu eu, Buceciul e astăȐi puternicul ce cauți. Nu fata mea, fata Buceciului e pentru voi.

— Dacă am făcut atăta cale, mai fac și acești câțiva pași să nu mă întorc acasă pe neisprăvite. Făcând șórecele acéstă reflesiune și plecà la Buceciu.

Ceea ce a Ȑis pețitorul nostru cătră vânt, a repetat din cuvânt în cuvânt și cătră muntele român. Dară muntele, șiret și el, răspunse șórecelui :

— Mare onóre pentru mine, n'am ce Ȑice. Dela Himalaya la Carpați ! dela Dhawalagiri la Buceciu !... Permite'mi a'ți aréta a mea recunoscință prin o perfectă sinceritate. La începutul lumii eram și eu ceva. De mine nimenea nu cuteza să se aproprie, necum să mă calce cu piciorul, astăȐi un șórece mă găuresce ! Uităte bine, veȐi găuricea lui ? Spune acum drept cine e cel mare, cine e cel tare ?...

Deducerea o făcu șórecele însuși.

Pețitorul nu'și lasă nici timp de a face muntelui complimentele usitate în China și plécà la fata șórecelui din Buceciu.

Acolo se și opri.

Cu prima poștă a scris fiiului seu să vie în grabă că i'a aflat, în fine, mirésă potrivită.

Junele profită de o bună ocasiune, se sui pe un vapor englez, îndrumându-se spre Buceciu.

El avù și buna precauțiune de a lăsa în China hainele chinesesci și plecà în simplu'i costum

cenușiu, atât de comod pentru călătorie.

Astfel sosi, fără incidente grave, până la Constantinopole și de aci la Galați.

La Galați voiagiorul nostru căpěta éráși bilet gratis în un vagon cu zahăr și séra ajunse la Ploesci.

Aci îl aștepta mirésa.

Cum erau miresele în China junele nu scia ; dară pe fata șórecelui din Buceciu îi venea s'ó sórbă cu lingura, atât îi părea de frumușică și de drăgălașă.

Mirésa venise cu părinții sei și cu tata socru, încă tot în costum de mandarin. Greu se desvață bėtránii de fumuri !

Acum începură desbaterile că unde sě se facă nunta ?

Aristocratul din Himalaya pretindea că nu se póte loc mai demn de o asemenea solemnitate decât castelul seu strămoșesc de pe vėful lui Dhawalagiri.

Tata miresei, bėtrán cu esperiență și spirit practic, fu de altă părere.

La nuntă trebuie óspeți și la óspeți mâncare, đise el. De ce provisiuni dispuneți d-vóstră prin Indii și China eu nu sciu. Ceea ce vė pot asigura e că aci, la doi pași, avem un loc minunat unde putem ospėta toți șórecii din lume.

Ginerele se uită cu mirare și admirațiune la așa o comóră de socru.

Acesta, încuragiat, urmă :

— Loc mai potrivit decât gara din Ploesci nu se póte afla în lumea întrégă. Tóte bunătățile pământului se adună aci, mergėnd la Bucuresci.

Chinesul avù un gest de despreț.

Bucecianul se simți vătămât și începù mai cu foc :

— Ce ! ce cugeți ? Óre nu cumva cređi că murim de fóme ca... Nu mai đic nimic, la đile mai să nu’și facă omul sânge rău. Dară vino și vei vedè ce nu afli aci ?... Smochine de Arabia, gurmale de Egiptet, strafide de Malaga, alune turcesci, nohot și roșcove din Grecia sùnt cu îmbelșugare. Apoi voesci fructe candiruite franceze și spaniole ? voesci bonbóne engleze și italiane ? voesci dulcețuri de Constantinopole, rahaturi de Smyrna ? de aceste tóte afli cât poftesci. Pentru gusturi mai tîmpite avem aci tot felul de pesci și sărături rusesci. Din China au sosit chiar acum cuiburi de pasere și marinat de viermi și locuste, adevèrate delicatese chinesiseci. Brânzeturi îți plac ? De care fel visezi de acela afli. Între brânzeturile care ne vin din Italia și Helveția sùnt unele mai atât de bune ca cașcavalul nostru de Penteleu. Cine preferă uscături, încă póte găsi ce’i doresce inima. Dela postav de Sibiiu și Brașov până la catifele și brocate de Lyon, dantele de Englitera, Alençon și Brussella. Mai demult erau și cărți românesci, cărți care cu anii zăceau aci uitate. Dar’ acum s’au trecut vremile cele. Acum nu mai sùnt în țerà dascáli Greci ce sè însufle Românilor ură și despreț pentru tot ce e românesc, pentru limbă și literatură, mai cu deosebire. Acum cărți de ros nu mai aflăm, cum nu mai vedem români cari numai între dinți murmurau când điceau ce sùnt. Astăzi toți vorbesc românesce, scriu românesce, cetesc românesce și strigă sus și tare „*sùnt Român !*“ Dară ’ți-am đis, de fóme nu vom peri, lipsuri nu vom duce în România ori și unde și aci mai puțin.

Chinesul multe pățise în țera lui. Vêrfurile lui Dhawalagiri nu erau mănóse. Ceea ce promitea șórecele român era seducător.

El se și lăsà sedus.

Nunta se ținù la amintitul deposit general, unde se adunără șórecii cu sutele, cu miile.

Numai din fărmiturile căđute se puteau aci ospěta, ca la ospěț împěărătesc.

Adunarea fiind numěrosă, merindele îndestulătóre, nunta ținù trei đile și trei nođi.

În fine ostenéla alungà pre óspeți în găuricele lor respective.

Atunci și junii însurăței căutară sě'și creeze un domiciliu propriu, separat.

Nu mult timp a trecut și îi aflarăm deplin instalați, la pólele Buceciului, la răđęcina unui arbore găunos.

Aflându-se în elementul lor, sigur vor trăi aci mulți ani fericiți.

Cine a descântat bětrânului șórece chinesisesc ? Acésta e un myster. Dară de schimbat s'a schimbat de nu'l mai cunosci. Costumul chinesisesc l'a lăpědat și de vechimea familiei sale sau de castelul seu nici că mai pomenesce.

Dară nici îi trece prin minte sě părăsěscă vre-odată mănósa Românie.

Ba sě'l veđi încă cum vorbesce, scrie și cetesce românesce !

Privighitorea și împăratul

I.

În China, cine n' o scie, este împăratul chinez. Toți ómenii sei, toți ofícierii sei, toți curtenii sei, încă sânt chinesi.

Mai demult, demult s-a întêmplat o curiosă întêmplare în acéstă țeră chinesescă. Étă-o :

Împăratul de pe atunci avea un palat minunat de porcelan alb, ca zaharul, sclipitor, ca sórele ; perfect în tóte, numai practic nu era. Totul în interiorul acestei locuințe împěrătesci era cu atâta măestrie dispus ca să facă efect încât, nu numai mobilele, dară chiar și florile aveau tóte clopoței ce sunau neconținut.

Cum ai fi putut trece pre lúngă dênsele fără a le băga în sémă, când făceau atâta larmă ?

Bine combinase lucrurile artistii chinesi, străinului care visita palatul nu' i scăpa nimic din vedere. Ferice de ochii, dar vai de urechile lor ! veți đice. Acésta cuget și eu ; însê cum nu le-au pásat lor, sê nu ne pasă nici nouê de urechile chinesesci.

Sê ne întórcem la palat. În giurul lui erau grădini întinse, atât de întinse de nici mai remăsese clopote sê se acațã de florile și de arborii din fund.

Pe aci vedeai numai umbră și verdêțã până pe malul rîului, ce mărghinea grădina. În acéstã umbră și verdêțã, departe de sgomotul curței, se aședase o minunată privighitóre.

Privighitorea acésta cânta cum n'a mai cântat nici om, nici pasere în lumea întregã.

Muncitoriul, zdrobit de lucru, se simția ca alinat de se oprea un pic să o asculte séra, cântând pe lună.

Pescarii ce locuiau, după obiceiul țerei, cu întreaga familie pe apă, în luntrele lor, fermecați de cântul paserii, ades uitau șe'și scótă mrejele întinse ce se cufundau în fine cu povara lor. Pescii, scăpând, binecuvântau măéstra cântărăță. De ar fi știut ei vorbi, sigur și ei ar fi ȃis pe limba lor : ce minunată pasere ! ce cânt minunat !

Străinii, călători din tóte țările, cari visitau China, palatul imperial și grădinele sale, auȃind privighitorea, își ȃiceau : totul e frumos, totul e minunat aci, însé mai frumos, mai minunat decât tóte este cântul privighitórii.

Și când acești străini, când acești călători descriau impresiunile călătoriei lor în China, ei încă ȃiceau : minunea minunelor este cântul privighitórii, din grădinele împărătesci.

Acésta sta în tóte cărțile ce vorbeau despre Imperiul Ceresc, precum numesc chinezii țera lor. Una din aceste cărți ajunsese odată în mâinile împăratului. Se vede că împăratul chinezesc ia uneori câte o carte în mână.

Împăratul cetia cu băgare de samă descrierea palatului seu de porcelan alb, și cu cât cetia mai mult fața i se lumina, ochii i se aprindeau. Bucuria îi era nespusă aflând că locuința sa era admirată chiar de japonezi, căci cartea era scrisă de un japonez adevărat.

În fine sosi și la paginile consacrate grădinilor. Aceste se încheiau cu următoarele cuvinte :

„Totul este minunat ; dară minunea minunilor este privighitorea din grădinile palatului împărătesc, cântul seu nepomenit în lume.“

— Ce ! Am ceva ce n'are nimenea și eu nu știu nimic ! esclamá împăratul, mânios.

Repede chiamă ómenii sei.

Palatul avea un guvernor bătrân, un *Tsung-su* fórte învățat și fórte îngâmfat. Mandarin de clasa ântâiu, el ades avea de vorbit cu ómeni inferiori lui. Acestia însé nu auđiau dela dânsul alt răspuns decât :

— P ! P !

Și el đicea acésta fără a se uita, fără a se mișca.

Ce o fi însemnând acésta la curte, nimeni nu scia. Aiurea simplele consóne nu semnifică nimic.

Tocmai acest mare mandarin întră la chiamarea împăratului.

Cum întră se și aruncă la pământ, se întinde cât era de lung și, cu nasul în pulvere, așcéptă porunca stăpânului.

— Cine locuesce în palatul meu, sau în jurul lui, de care eu n'am sciință ? întrébă împăratul, cu asprime.

Mandarinul se întinde pe pânțece mai tare și tace.

— Acì este un cântăreț ! strigă împăratul.

— Un cântăreț ! ferescă-ne Budha ! O asemenea ființă nu pětéză locurile sacre unde calcă Majestatea Vóstră. Am eu grijă, aerul palatului nu se corumpe cu suflarea spurcată a unui cântăreț.

— Rea grijă, de nu scii ce scie lumea.

— Lumea scie și ce nu este.

— Ba este acì un cântăreț și eu voiesc sě'l aud.

Mandarinul începe a pricepe și întorce vorba.

— Fiiul Ceriului, Împăratul Pământului, acest personagiu mare n'a fost prezentat la curte.

— Caută privighitorea, de sérá sã cânte la palat ! ordonã împăratul.

— Dar acéstã damã...

— Ce damã ! ce damã ! Ai bumbi de mandarin și nu scii ce este o privighitóre ?

Mandarinul afundã nasul mai adênc în pulvere și începe :

— Fiiul Ceriului, Împérate al Pământului...

— Astã sérá sã cânte privighitorea la curte !

La acest ordin dat cu asprime, mandarinul nici „P !“ nu mai ðice și éså.

Sã veði acum pe bêtrânul *Tsung-su* cum suie și cobórã la trepte, cum mészurã dealungul și dealatul sãli și coridóre, cum cautã, cum întrébã deslușit și deamênuntul ; dar' în zadar se ostenesce. Despre privighitóre ómenii palatului nu sciu nimic.

Mandarinul se întorce la împăratul.

— Fiiul ceriului, împăratul pământului, stăpânul lumii, în tot palatul, în tóte grădinele cele mai frumóse am întrebat de vestita cântărăță, darã nimenea n'o cunosce. Nimenea n'a auðit-o, nimenea n'a vêuțut-o. Tótã povestea o fi o scorniturã de cãrturari.

— În cãrți ce cetesc, eu, nu sânt scornituri. De minte cineva, acesta poți fi numai tu. Ai drept de a purta barbã și nu scii ce este și unde se póte afla o privighitóre ? De nu va cânta privighitorea de sérá în sala tronului, cu tótã barba de ai, te voi spinteca.

Spintecarea nu e lucru plăcut. Guvernorul palatului o scia bine, căci pre mulți condamnase el la spintecare și asistase la aceste barbare ecsecuțiuni.

Mandarinul éráși suie, éráși cobórá trepte ; éráși sare, alérgă, caută, strigă, întrebă, de nici sufla nu mai póte. În palat și în jurul lui privighitorea e necunoscută.

— *Tsing-pe ! Tsing-pe !* lamentează marele curtean, cugetând la spintecare promisă de împărat.

De făcut ne mai sciind ce face, mandarinul éráși merge la stăpânul seu.

— Fiiul ceriului, împăratul lunei întregi, Tu, care din milă lași câte un petec din pământul teu și altor domnitori să le fie spre mângăiere, stăpâne a vieții mele, japonezii sunt vrăjitori mari, povescia privighitorei este o vrăjitură ; de numele dómnei privighitóre nici se pomenesce.

— De séră, înaintea tuturor mandarinilor civili și militari, îți voi pune eu singur cuțitul în mâni.

Audiența se terminase cu aceste cuvinte.

Pericolele mari nasc și idei mari.

Spiritul mandarinului se luminează deodată.

— Da de se află cântărețul departe de Palat ? Am cetit odată în cărțile lui Confucius, cele pline de filosofă, că poeții și cântăreții mari iubesc libertatea. Póte tot încă voi scăpa cu țile, își țise bătrânul mandarin și plecă.

— *Tsing-pe ! Tsing-pe !* strigă éráși favoritul amenințat pe tóte stradele, pe tóte cărările, până ce ajunge în câmpii depărtate.

Acolo găsește o fetișóră ce pășcea vitele. Nici trei vorbe nu'i țise, și copila povesti mandarinului unde se află privighitorea, când și cum cântă. Dela dēnsa află învățatul *Tsung-su* că privighitorea este pasere, o simplă mică pasere, ce locuesce în fundul părăsit al grădinilor

împărătesci.

— Vei ajunge să pasci vacile împăratului, de mă vei duce la dânsa, promise mandarinul, în entuziasmul fericirii lui.

— Te duc bucuros, de sêră cum va resări luna ; atunci sigur o găsim.

La óra indicată, mandarinul, cu o suită mare de curteni de tóte gradele, plecà sê caute privighitorea. În fruntea cortegiului mergea mica păstoriță.

Ei mergeau și tot mergeau prin aleile grădinilor împărătesci și tot nu ajungeau. Grădinile păreau a se întinde până la marginile lumii.

Deodată resună un muget puternic.

— Auđiț'o ! strigară curtenii, cu o bucurie nespūsă.

— Ce voce încântătoare ! esclamă un mandarin de classa ântâi.

— Eu am auđiț ântâi privighitorea ! Eu am auđiț ântâi privighitorea ! ڑice, triumfător, un june oficier, ce așcepta avansare.

— Dar' acesta nu e cânt de privighitóre ! n'auđiți că rage o vacă.

La observațiunea micei păstorițe admirațiunea chinezilor se domoli.

„Quac — quac — quacacacacaca... quac — quac — quacacacacaca,“ s'aude în apropiere.

— Toți la pământ ! salutare adũncă ! E vestita privighitóre ! comandă guvernorul palatului.

— Când eram copil, aceste se numiau brósce, ڑise un servitor bêtrân.

— Brósce sũnt ele și acum, respunde vácărăsa.

Așa dară nici acêsta nu era privighitóre ! Chinezii sũnt consternați. Marele guvernor credea că deja vede cuțiitul mare și ascuțit ce'i întindea împăratul.

Curagiul îl părăsesce. Deacum înainteză încet.

În fine totuși ajunge pe malul apei, la un tufar umbros.

— Privighitorea e aci, șoptesce fetița, arătând un arbore, în apropiere.

Paserea și începe să cânte.

Gubernur, mandarini, mari oficiali și câți curteni mai erau pe aci, toți cădură la pământ.

Cu cât paserea cânta, cu atât se arătau chinezii mai mirați, mai entusiaști ; entusiaști până la delir. Acum încep a sări, a juca, a se săruta de bucuriă, a se săruta cu nasul, cum se sărută chinezii.

Privighitorea cântă și érași cântă.

Séra înainteză, împăratul ascéptă respuns. Nu mai este timp de ascultat, trebuie făcută invitațiunea.

Curtenii încep :

— Stimată Dómnă,

Privighitorea tace.

— Prea stimato,

— Onorato,

— Prea onorato,

— Spectabilo,

— Illustro,

Privighitorea tot tace.

Gubernurul palatului, cu un gest mare, impune silențiu, pășesce înainte și începe el acum :

- Pré stimată onorato, spectacilă magnificență, ilustrisimă ilustritate a ilustrității...
- Eu nu pricep vorbe de aceste, întrerupe mica văcărăsă, lăsați să-i vorbesc eu pe limba ce ne-a dat D-țeu.
- Chinesii n'aveau ce face, o lăsară să ȃică :
- Dragă păserică, împăratul doresce să te audă cântând ; vino astă séră și cântă la curte.
- Cu plăcere, respunde privighitorea. Și împăratul este om, de ce să nu cânt pentru dēnsul ?

II.

La palatul de porcelan alb era gala mare, ca la sērbătorile anului nou, a smeilor a pescarilor și a lămpașilor, cele patru mari sērbători chinezesci.

Curți, grădini, poduri, canaluri, pavilóne, pagode, locuinți de pe apă, locuinți de pe uscat, tóte erau preperate, ca cu stele, de mii și éráși mii de lampióne.

Treptele, verandele, coridórele, salele străluciau de lumini roșie, galbine, verđi, albe, albastre, negre, portocalii. Arborii la tóte ferestrele, arbori la tóte colónele, arbori în tóte unghiurile și la fie-care crenguță de arbore, în loc de flóre, câte o lumină colorată.

Cinci mii de servitori ai curței, de tot soiul, postați în șiruri lungi și dese, stăteau aci, așceptând óspele împērătesc.

Ceremonialul usitat la solemnități de prima kategoriă era ordinar.

Lucrul nu se mai pomenise de când esistă China să se facă așa primire la un individ din cea mai desprețuită castă, aceea a cântăreților. Dar ce era să facă chinezii ? Împăratul chinezesc poruncise, împăratul voia să arate lumii că și el scie admira și apretul ce aprețuia și admira

lumea întregă și țera japonilor mai cu deosebire.

În zadar strigau mandarinii „*Tsing-pe ! Tsing-pe !*“ ei trebuiră să vie la curte.

În zadar șoptiau marii dignitari, nimic nu’i putu dispensa de a fi presinți la serbare.

— *Tsing-pe ! Tsing-pe !* murmură și marele *Tsung-su* și totuși trebuie să suie treptele palatului, să’și ia locul la ușa sălei principale.

Aci sta împăratul pe tronul cel de aur.

Hoang-hoi, prima împărătesă, *Tus-chin* cele două împărătese secundare, princesele tinere și bătrâne, frumoșe și urâte, toate cu pieptănături ca pyramidele, cu hainele cele mai scumpe, stăteau aședate sub un baldachin roșu, în fața tronului împărătesc. Giur împregiur prinți, yuni, mandarini, oficiari, ministri, mari-studenți așteptau cu fața mută, silencioși și nemișcați.

Clopote mari și mici, în întru și afară, sunau neconținut. Tobe și trompete, fluere și fluerașe resunau din toate părțile.

Deodată tăcere mare : privighitorea a sosit.

Nu în mijlocul sălei, pe pomul de aur ce’i era pregătit, ci pe o mică crângă verde, într’un colț părăsit, ea s’ăședă și cântă.

Câte odată ce’i frumos place și chinezilor. Împăratul, curtea întregă ascultă, în tăcere.

— Minunat ! Adevărat minunat ! exclamă împăratul după primul cânt.

— Minunat ! repetă chinezii de toate rangurile, de toate etățile, cei cu barbe și cei carii n’au drept de-a purta barbe, cei cu cođi și cei fără de cođi, cei cu pene și cei fără de pene. Minunat ! minunat ! minuna...

Privighitorea reîncepe a cânta. Un gest al împăratului a comandat tăcere și bieții chinesi

n'apucară să și termine cuvântul.

O mișcare nu mai era posibilă. Gurile toate remaseră căscate.

Ce folosesc acum titluri, ranguri, privilegiile, drept de-a purta o pînă de pînă sau trei, bumbi de aur, de safir sau de rubin la căciulă, coliet cu 108 sau numai cu 27 de corale ? Nici unul din aceste margi și ambiționate privilegiile nu dă dreptul de-a închide gura.

Privighitorea tot cântă, împăratul tot ascultă, la gurile căscate ale curtenilor nimenea nu gîndesce.

După lung și lung cântat, paserea tace în fine.

Împăratul aruncă cântăreței pantoful seu de aur.

La acest semn de grație neauđită, toți chinezii se întind jos.

(Mi se pare că ilustra adunare a profitat de favorabila ocaziune pentru a închide gurile).

Se făcea ăiuă și paserea tot cânta, împăratul tot asculta.

Curtenii ărăși stăteau muți și împetriți, după legile etichetei.

Din toate cînteculele, acesta era cel mai frumos, cel mai dulce, cel mai melodios și înduioșitor. Atins pînă la suflet, împăratul începu a plînge.

Și acesta era ceva neauđit, și acesta era mare înfrîngere a etichetei ; dar cînd plînge împăratul, cum se tacă curtenii ?

Să fi văđut cum se puseră la plîns 7964 de chinezii !

Concertul se termină cu acest incident.

Împăratul ordonă repetarea esactă a programei în fie-care sēră. La invitarea adresată privighitōrei, ea respunse :

— Am vădut lacrimi în ochii împăratului. Acésta nu o voi uita ; voi veni când voi fi trebuitóre.

Un an întreg ținură, neînterupt, concertele la curte. La anul nou ele deveniră publice. Tóte castele societății chinesisce, după categoria lor, mandarini civili și militari și marii studenți sau învățații, cum se ȃdice la noi ; oficierii, lucrătorii de câmp, neguțetorii și ultima castă, acea a artiștilor, musicanți, actori, cântăreți, dănuitoare, tóte fură admise la palat, pentru a auđi minunata privighitóre.

Cântăreții i se acordase de mult titlurile, onorurile și privilegiile aleșilor favoriți. Ea avea apartament la palatul de porcelan alb, 360 de servitori și sclavi personali, ca prinții din familia imperială.

III.

Mikado, adecă împăratul Japonului, auđia despre cele ce se petreceau la palatul confratelui seu și oferì privighitórei favoruri îndoite de va veni la curtea de la Yedo.

Privighitorea respuse :

— Împăratul Chinei a plâns ascultându-mě ; deci el este om cu inimă și pre ómenii cu inimă nu’i părăsesc.

Đilnic venea cântăreța și cânta pentru împărat cât doria el s’o asculte.

În fine se și decise a’și ocupa apartamentul dela curte, a se stabili cu totul în palatul de porcelan alb.

Mikado muria de nēcaz pe tronul seu japones și tot sta și cugeta ce să facă, cum să răpescă el

minunea Chinei, minune ce ar fi voit numai el să posedă.

Sfetnicul lui favorit îi dete acest sfat :

— Să facem o pasere artificială ce să cânte de o mie de ori mai tare, ce să fie de o mie de ori mai frumósă decât cea viuă. Împăratul chinez, de’i o vom trimite, se va lăsa ademenit de noutatea lucrului și va da deocamdată preferință paserei cu mașină. Cântăreța adevărată, vëdëndu’i nedreptatea și ingratitudinea, îl va părăsi. Atunci ușor ne este a pune mâna pe dënса.

O sută de mii de paseri cu mașină se comendară la măestrii cei mai vestiți din Japon.

Paserea ce va cânta mai tare un cânt de privighitorea va fi plătită cu preț de aur, acoperită cu pietre scumpe și trimisă la Peking.

Japonezii sunt isteți, dibaci, pacienți și lucrători. O sută de mii de privighitori artificiale să și presentară la concurs.

Barbierul consiliarului împărătesc făcuse și el o pasere măestră. Nici un ornic nu făcea regulat „tic, tac, tic, tac“ de cim cânta cântul seu privighitorea bărbierului protegiat.

Acésta fu declarată de artistă perfectă, plătită cu preț de aur, împodobită cu jumătate din pietrele corónei împărătesci și trimisă în China.

Mikado al Japonului săria în sus de bucuriă. Împăratul se va lăsa sigur ademenit. Ceva mai lucitor, mai sclipitor, mai împodobit nu se pomenise.

Și cânta atât de tare ! atât de precis !

Lucrul a fost nimerit calculat. Tóte se întemplantă cum doria invidiosul de Mikado.

Când a sosit privighitorea cu mașină la palatul de porcelan alb, chinezii remaseră uimiți de-ei frumuseță.

Dară ce se mai ȃic de efectul cãntului seu.

Acesta era adevãrat dupã inima chinezilor.

Odatã, de ȃece ori, de o sutã, de o mie de ori ea cãnta tot un fel și în acel fel ; precis, esact, regulat, nici mai tare, nici mai încet ; nici mai mult, nici mai puțin.

Cum nu s'a schimbat în imperiul chinezesc nimic de mii și mii de ani așa, de sigur, nu'și va schimba nici astã pasere modulațiunile vocii sale mii și mii de ani încã.

Ceva mai pe gust chinezesc nici cã s'ar fi putut inventa.

Puteți judeca despre succes.

Privighitorea adevãratã, cu diversele sonuri ale vocii sale, cu diferitele inflecsiuni ale acestei voci, cu cãntul seu totdeauna nou, cu inspirațiunile sale varie și nenumãrate te scotea din fire. Simțirile liniscite și le tulbura, fibrele inimei adormite și le deșcepta, tôte simțimentele sufletesci îți punea în mișcare. Ascultând'o nici simțiai, nici cugetai dupã voiã și plãcere. Cãntul paserei te rãpia în lumi necunoscute, te ardica în regiuni uimitore.

ȃicã cui îi place cã acãsta e frumos, mãreț, sublim ; darã cu natura chinezescã nu se potriveste.

Și, ȃeu, în China la temperamentele chinezesci trebuie sã cugeți.

Privighitorea artificialã scia și ea șcale minunate, triluri, arpegie, vocalise, unele mai repeți decãt altele ; și ea te inunda cu cascade întregi de nôte ; dar ori cãt de multe erau, le asculta'i fãrã nici o mișcare. Ele gãdiliau plãcut urechia și nu atingeau nimic mai mult.

Cum nu era tocmai chinezii sã declare pre privighitorea cu mașinã superiãrã privighitorei vii ce cãnta dupã infinitele ei inspirațiuni cãntece tot noi, tot adũnc simțite, tot pãtrunȃetore,

cântece ce te agitau până în fundul sufletului.

Succesul paserei mecanice fu atât de deplin, încât era să facă epocă, precum veți vedea.

În China, o știți, nu este nici cameră, nici senat, nici dietă, nici casa magnaților, nici chiar consiliu de stat.

Când trebuiesc Chinesilor legi nouă, ceea ce nu le trebuie nici odată, mandarinii le cer dela Împăratul lor.

Astădată, ca nici odată, mandarinii se duseră cu toții la împărat să'i ceară o lege nouă, relativ la paserele cântătoare.

Ei, fermecați de cântul paserei-măestre din Japon, cerură, ca prin o lege nouă, să se scotă tuturor paserelor adevărate cordele lor vocale naturale și să li se pună în gât câte o mașină de cântat japoneză.

Mandarinii aveau atâtea motive ponderose în favoarea proiectului lor, ei dovediră împăratului atât de vederat că paserele naturale, cu inovațiunile lor perpetue vor face odată o revoluțiune în țară, încât împăratul, pentru a'și scăpa vechiul stat de pericol, le promise tot ce voiau.

Proiectul sancționat și adoptat rămânea numai să se puie în lucrare.

Acésta, din fericire, merse mai greu. La aplicarea proiectului trebuia timp și bani. Timp ar fi mai fost ; dară bani nu prea erau.

Până se vor afla sumele trebuitoare, paserele rămân în *statu quo*, adecă rămân încă cu gütlejul și cordele vocale ce le-a dat D-șeu.

— Dară privighitorea ce minunată ce face ? unde este ? ve'ți întreba. Și ea óre este amenințată de pericolul general ?

Nu vă temeți. De mult nu mai este ea în China.

Șiți că, dela început, ea ținuse că numai atunci va cânta când va fi cântul seu trebuitor.

Și împăratul nu mai simția trebuința de când de privighitorea adevărată.

Cântărețta favorită era acum paserea cum mașină. Paserea cu mașină dobândise chiar și titlul de :

„Cântărețta ordinară și extraordinară a M. S. Împăratul Chinei.“

Într'o seră țărași era mare concert la curte. Privighitorea cu mașină repeta și țărași repeta aria sa de bravură. Chinesii nu se mai săturau ascultând-o. Grijă că se pôte osteni o asemenea pasere încă n'aveau. Dar' aci se înșelără. În mijlocul cântului, ce reîncepuse țărași, deodată se aude un puternic :

— Sfirrrr !...

Din acel moment, privighitorea mecanică n'a mai cântat.

Nici doctori, nici orniciari, nici arhitecți, nici mecaniciani, nici chiar bărbierii nu'i putură ajuta. Mașina se tocise, se tocise de tot.

S'a isprăvit cu concertele la curte.

De acum e rău de împărat. El se deprinsese a mânca, a dormi, a viețui tot cu cânt de privighitorea și privighitorea nu mai era în imperiul întreg.

În zadar a căutat cunoscutul mandarin în tôte grădinele, în tôte pădurile, în tôte tufișele : de paseri cântătoare nici se mai pomenia în tótă țera.

Depeșe telegrafice începură a circula în tôte părțile. Pretutindenea se cercetază despre vechia privighitorea dela palat. Unde era nu se scia.

Unii creșură că o vor afla la curtea japoneșă. Dar calculul era greșit.

Ea refusase definitiv a'și mai face de lucru cu curțile împărătesci. Făcuse acum destulă experiență.

Cu paserile artificiale din Japon s'ar mai fi putut chinezii ajuta. Dar étă ce se întâmplase : Nēcăjit că nu 'i-a reușit planul de a'și procura privighitorea viuă a împăratului chinez, el poruncise sē se sfărîme tóte 99,999 de privighitori mecanice ce mai erau și oprise de a se mai face altele.

Dorul de privighitóre cuprinse atât de puternic pe „Fiul Cerului“ încât se bolnăvi și se bolnăvi rēu.

Leac pentru împărat era numai cânt de privighitóre și privighitóre nu era de găsit.

În zadar se anulă legea contra gútlejelor paserilor vii ; pasere cântătóre nu mai voia sē vie în China.

Împăratul ajunse la mórte.

Medicii îl condamnase ; curtenii sciau că până în séră nu va mai sufla.

Acum plecară și guvernori, mandarini, ofiari, sē se închine împăratului ce avea sē urmeze. Înaintea acestuia sē întindeau acum pe pânțele, se tîrîiau în pulvere, pe pămēnt.

Lûngă împăratul murind nu era acum nimenea, curat nimenea.

Mórtea aflând casa gólă, ușa deschisă întră și se aședă la căpătâiul monarhului, în agonie.

Cu mórtea întrără în casă și mii și mii de ființe stranie, necunoscute. Unele blânde și suriđetóre, altele slute și pocite.

Un bētrân, c'o carte mare, sta și le chiăma pe nume.

Erau faptele bune și faptele rele din viața împăratului.

Cele ce acusau pre împărat se aședară în giurul patului și începură plângerile lor.

Era tristă, era grozavă astă oră de judecată.

Ca stânci sdrobotitoare, cădeau pe inima murindului vorbele amare.

— Judecați-mă, osândiți-mă, gema împăratul ; dară de am făcut o singură faptă bună în viață, lăsați-mă să mai ascult odată un cânt de privighitóre.

Faptele bune erau și ele multe. Tóte ridicară mânila la cer.

— Frrr ! frrr ! frrr !... s'aude la ferestra deschisă, și tot odată resună cânt de privighitóre.

Privighitorea viue, privighitorea de odinióră auđise că împăratul este singur, părăsit. Acum venise căci era trebuitóre.

Ea ținù minte lacrima împăratului și uită ingratitudinea lui.

Cu cântulu seu voiesce să'l consoleze. Acest cânt e lung, duios, cum n'a mai fost. E atât de lung, atât de duios încât lacrimi éráși pornesc din ochii împăratului murind.

La bóla grea, la dor cu foc numai lacrimela aduc ușurare ; numai lacrimela răcoresc, numai lacrimela pot ajuta.

Séra, când își amintirá curtenii de stăpânu părăsit, când întrará în casă să vadă de nu e rece, de nu e bun de scãldat, ei aflará pre împărat...

Giciți cum ?

Îmbrăcat cu hainele de paradă, pe tronul cel mare și în mână avea cumpëna dreptății.

Lungă el privighitorea îl mângăia, cântând.

Scrófa și lupul

Era o respectabilă mamă de familie.

Nu ȃic c a a fost de neam mare. Nu se tr agea nici din ómeni cu ranguri, titluri  i privilegii, nici din vechi r ze i, nici din muncitori săteni, nici chiar din animale de classa  nt iu ; dar  ori cine  i  indeplinesce datoriile, în sfera sa, merită considera iune.

Înainte omului de omenie, cinstit  i lucrător m  închin odat , înainte mamei bune, ori cine ar fi, m  închin de trei ori.

Departe de noi prejudi iile  i încă prejudi iile de rang social.

S  acordăm considera iunea cuvenită mamei bune ce  ngrijia cu amor  i abnegare de o familie num ros , de opt copii mici.

Am uitat să vă ȃic, dela început, că onorabila fiin a de care vorbim a fost clasificată de to i naturali tii, dela Buffon, Cuvier, Linné p n  la Nanianu între pachiderme, adecă r m tore copitate, că numele seu oficial este „porc de genul feminin sau scr f .“

Repet încă : departe de noi prejudi iile de nascere. Onore numai meritelor personale.

 i merite personale adev rate  mpodobiau pre scrófa nóstră. Ea, de i scr f , era vrednic   i muncitore.

Ea  i alapta singur  copiii ; ea  i spăla  i cur tia ; ea le  mpletia ciorapi, le cosea c m  i, batiste, piept ru e, pantaloni ; p n   i p l riile tot ea singur  le fabrica.

Toți opt copii erau grași, frumoși, lucitori, ca nisce coconași.

În timp de recreațiune, buna mamă aduna în juru'i familia întrégă și apoi se fi vėđut jocuri, sărituri, cântece, rîsete și voie bună. Era drept dragul se'i privesci.

Acì vedea'i adevėrata fericire.

În una din ȓile, tocmai în unul din aceste dulci momente de repaos și recreare, se ivì pe neașteptate, un călėtoriu necunoscut.

Copiii erau, cum trebuie se fie copilul, nici prea îndrășneți, nici prea sfiicioși. Ei salutară străinul și apoi își căutară de jocul lor.

Călėtorul, fără a'și scóte desagii, ca în trecăt, ȓise cătră stăpâna casei :

— Bună ȓiua, cinstită dómna, se'ți trăescă copilașii.

Scrófa, mirată de astă visită neobicînuită, răspunde cu un simplu :

— Mulțumim dumnitale.

— O ! scumpă dómna, ce fericită ești ! dară spune'mi, te rog, câți copilași ai ? toți sînt ai dumnitale ? urmă străinul, lungind vorba.

— Toți opt.

Răspunsul era scurt ; scrófa nu părea se aibă poftă de povești ; călėtorul se făcu a nu pricepe.

— Toți opt !... frumósă familiă ! se trăescă cu toții, coconași și dueduci ! Nu te supėra, dómna prețuită, că te opresc dela lucru, dară văđėndu-te n'am putut se mă rețin da'ți face complimentele mele. Așa copii frumoși ! așa copii frumoși ! Scii, mult prețuită dómna, eu numai din întėmplare treceam pe acì, numai din întėmplare, ȓeu, v'am vėđut. Póte vrain se'ți esplic mai bine ?... Din întėmplare, cum ȓic, treceam pe acì, din întėmplare mergeam la

Bucuresci în trebi scolare, din întâmplare 'mi-au cădúť ochii pe locuința dumnitale. Cum v'am zărit m'am oprit. Ce minunat tablou ! o mamă cu așa numărosă posteritate 'mi-am đis. Așa ceva merită să fie considerat mai de aprópe și așa, fără să cuget la nimic decât la frumuseța grupei ce formați, 'mi-am permis să mă apropiu. Ce frumoși copii ! Ah ! ce frumoși copii !

Ca orice mamă, scrófa se simți măgulită și surise cu plăcere.

Călătorul șireť, observă. Acum vėđu că póte să urmeze.

— Ea'n spune, drăguță dómná, dumnéta 'i-ai crescut pe toți ? Vai ! drăgulița mea, ce de osteleni ! ce de sacrificii !... Dară póte ai guvernantă ? Se înțelege, cu o să'i lași când te duci la petreceri.

— Eu nu umblu pe la petreceri ; când es, es cu dênșii.

— Cum, dómná, atâta abnegațiune ! atâta devotament ! Dar ceea ce faci dumnéta este pre mult, póte să strice sănătății dumnitale... Crede-mă, dómná, nu te sacrifică ; lumea tot nu recunósce meritele adevărate. De ce să'ți perđi juneța ? de ce să'ți perđi frumuseța ? Dumnéta, cu chipul dumnitale, nostimă cum ești poți juca încă un rol în lume... Crede-mă, crede-mă, profită de viață, profită de plăcerile existenței.

— Dară nu póte fi plăcere mai mare, decât a'și privi copiii și a se bucura de dênșii.

— Așa đic și eu ; dară totuși câte odată câte un bal, câte un concert, câte o petrecere eftină și atrăgětóre...

— Să'mi las copiii singuri ! dară cum se póte ?

Străinul se gândi puțin, vėđu că aci nu este cochetărie de esplóťat și o luă pe altă strună.

— Că bine đici, dómná mult prețuită. De aur să'ți fie gura. Bine đici, admirabil ! admirabil !

Copiii înainte de tóte. Mama ce'și negligiă copiii pentru petreceri, fumuri, deșertăciuni, păcat că mai este mamă. Ea nici merită asemenea fericire. Ce fericită întâmplare, căci, adevărat, e curat întâmplare. Dară am uitat să'ți spun cine sînt, permite'mi a mă presenta la ocasiune. Eu sînt profesor, director de scóală, am un pensionat celebru pentru băeți și fete.

Politeța obligà pe gazdă să ȃică :

— Îmi pare bine.

— Ce fericită întâmplare ! Cum m-a servit norocul ! Adevărat, inima nu înșală nici odată ; căci curat inima, pe nesciute, m'a adus pe aci. Sper, dómná și amicã, că acum, fiind că ne cunóscem bine îmi vei face onóre să'mi încredințezi, spre crescere, drăgălașii d-tale de copilași.

— Mulțumim de bunătate, domnule ; eu sînt hotărîită a'i cresce singură. Ce le trebuie o să'i învêț eu. Cum veđi, nici le prea merge rêu cu metoda crescerei mele. Sînt sănătoși, mari, voinici...

— Minunați ! minunați ! ȃic și eu. Metoda d-tale pedagogică este escelentă. Drăguții de copilași par a fi perfecti. Eu cred că ar fi și perfecti, de nu... scii, dómná, natura își are greșelele sale, la tótă lumina a pus și umbră, ba chiar și în sóre a făcut pete și copiilor d-tale le-a dat, cum aș ȃice?... le-a dat un fel de rusticitate ce trebuesce poleită, prin cultură. Privesce'i singură, înțeléptă dómná, și mărturisesce de nu ar fi ei mai mai drăgălași, mai gentili, de ar avea maniere mai fine, modestiã, smereniã ? Să veđi cuconașii și ducelele din pensionatul meu ! Unde se pomenesce de sărituri, strigãte, risite, rostogolituri și încã înaintea străinilor ! Parecă sînt sfinți ; unde'i pui acolo stau óre, ȃile, sêptãmâni. Așa, așa trebuie să fie cuconașii, ducelele ; chiar din fașiã trebuesc deprinși a nu se mișca din loc.

Biata mamă, cu tot amorul seu, cu tótă orbirea marilor afecțiuni, nu putea nega că copiii sei era încă copii și nu absolvase codul chinezesc de etichetă și bune-cuviinți. Cam smerită, ea plecă ochii.

— Nu roși, minunată dómná, reîncepu directorul de pensionat cu multă blândețe. D-ta ai păcătuit numai din esces de dragoste. Cugetând bine, nici pot dice că e păcatul d-tale ci acel al pedagogiei moderne. Nisce capete adecă luminate, după moda nouă, s’au pus să țipe, să strige și să învețe lumea să nu se mai dea nouă, crescătorilor de meseriă, copiii de educat, ci numai mamelor. Dar ce póte o mamă ? ce scie o mamă ? Ea este orbită de slăbiciuni, orbită de amor... Crede-mă, dómná, eu, bătrân cu experiență, sciu ce dic. Mama e bună de alăptat copiii și nimic mai mult. Îndată ce ese copilul fașă dá’l pe mâna dascălului, pe mână de străin ; străinul să facă din el om. Aplecările rele ce ar fi în copil, numai străinul i le póte stêrpi ; sémântă de virtuți numai străinul să sădească în inima lui. De ai fi o mamă cum sânt multe alte ț’ăș dice că acest sistem este cu atât mai minunat pentru mame cu cât le scutesce de ori ce osteneli ; dară vèd că ai în vedere interesul copilului înainte de tóte de acésta te încredințez că copilul bun numai de străini se póte forma. Dă d-ta numai drăgălașii d-tale de copilași pe mâna mea și vei vedé rezultatul.

Scrófa nu scia nici scrie, nici ceti. Ignoranța totală are partea sa bună că te feresce de închipuirea semi-culților.

Dară tocmai acésta deveni fatal bieteii mame. Perdându’și încrederea în sine, în principiile sale de educațiune ea se făcu mai atentă la vorbele străinului.

Acesta vedea că de acum scopul său póte fi ajuns și urmă mai cu căldură.

— Dureros, dureros este pentru o mamă să'și dea drepturile, aceste dulci și sfinte drepturi, unui necunoscut, unui educator de meserie, cum sunt eu, spre exemplu ! Dară ce să faci ? Nimic mare, nimic perfect, nimic sublim fără sacrificii. Destinul mamei este de a fi sacrificată. Natura, în vederea acestei destinațiuni, 'i-a dat și un amor nemărginit, desinteresat. Ce mamă egoistă ai văđut vre-odată ?... Se înțelege, vorbesc de adevărate mame, nu de comediantе ce pórtă numai masca datoriilor lor. O mame ! mame ! voi ființe sacre, ce paradis purtați în sufletele vóstre cele mari, cele devotate, cele gata de sublime sacrificii !

Astfel vorbi străinul lung, neîncetat, cu sofismele cele mai seducătoare, cu tonul cel mai patetic până ce ademeni pre biata mamă a sacrifica închipuitei necesități principiile sale și amorul seu.

Cu sufletul zdrobit, ea se hotări a'și încredința copilașii directorului pensionatului de băeți și fete care creștea copii așa de bine de nu se mișcau cu óre, țile, săptămâni din loc.

Timp de perdut nu era. Profesorul comandase de la București nisce cărę cu cărți și se grăbia să vadă de sosesc. La ocaziune, fiind că nu era să ocolască mult, putea lua cu sine și pre noii elevi.

Când vor fi pe cale bună de progres, consciințiosul de profesor va însciința pre iubitórea mamă să vină singură să vadă cât sânt de poleiți, de civilizați și de manierați copilașii sei.

Bieții copii plânseră părăsind pre mama lor ; dară plângând ei ascultară și plecară.

Lucrurile se petrecură cu atâta repeđiciune, așa pe neașteptate încât neesperimentata scrófa uitase să întrebe despre nume și locuință pre străinul călător.

Adevărat, el îi dăduse o cartă mare de vizită cu nume, titluri și adresă ; dară am țis : scrófa nu

scia cetì.

***

Copiii plecase de mult.

Uimită de cele întâmpate, biata mamă sta plângând, fără cugete, mai fără simțiri.

Numai târziu se alină puțin crisa durerii sale.

Reviindu'și în fire, scrófa se duse la o vecină, care umblase la scólă, s'e'i cetescă biletul ce lăsase directorul plecând la pensionat cu copiii sei.

Vecina cetesce numele.

Un țipet desperat resună. Nenorocita mamă cade leșinată.

Pe cartă sta :

„*Lupul.*“

Lupului încredințase duiósa mamă iubiții sei copii.

Puteți cugeta cum 'i-a crescut.

Boldul ascultător

I. Boldul ascultă de nănașa sa

Ómeni mari și mici, tineri și bătrâni, barbați și femei lucrau de dimineața în jurul cuptórelor și a mașinelor în o fabrică, din Aachen.

Sciți că Aachen este unul din cele mai vechi orașe din Europa. Fiind sub stăpânirea Romanilor, Aachen purta numele de *Aquisgranum*, sub francezi se numia *Aix-la-Chapelle*.

Împăratul *Carlo-Magno*, care a fost mare în tóte, mare la trup, mare prin învingerile sale și mai mare încă prin avântul ce a dat sciințelor, artelor, comerciului și industriei, acest *Carol cel mare* și-a ținut aci pompósa reședință. Orașul a fost totdeauna celebru prin apele sale minerale și acum are încă o mare importanță prin băile sale, prin comerciul seu și prin numărósele sale fabrici.

Obiecte de piele și de carton, de aur și de aramă, de lână și de ață se lucră aci cu gustul și soliditatea remasă dela francezi, cu stăruința și neoboséla ce caracterisă pre germani.

Sě nu vė mirați deci când vė đic că în fabrica în care am întrat domnesce activitatea unui roi, în mijlocul verei.

Astăđi őrăși avea sė nască aci o ființă de aceeași specie cum se produceau đilnic sute de mii.

Pe la 4 óre după amėđi și sòsi pe lume, deplin sánătos, individul așceptat. Era lung, drept, subțire, cu cap gros și picior ascuțit.

O fată curată și frumușică îl înfășă și boteză. Pe scutecul seu roșu erau imprimate trei cuvinte :

„Bold, bombușcă, ac cu gamaliă.“

A purta un calendariu întreg de denumiri are multe necuviinți.

Noul cetățén se hotărî a pleca prin lume, a’și face carieră sub cel mai simplu din numele multe ce i se dăduse, sub acel de „bold.“

Ca bold își luă pașaport să plece în țeri depărtate.

Când era să părăsescă locul nașterii, nănașa sa își aduse aminte că bietul finuț n’avea nici o cunoscință de lume.

— Ce o să facă ? sermanul ! își dîse ea îngrijită. N’a învățat nimic, nu scie nimic ! Cum o să trăiască, cum o să înainteze fără nici o cultură, fără nici o experiență ?

A mai merge la școlă era prea târziu : totul era gata de plecare.

— Să’și îndeplinescă cel puțin principalele datorii și póte îl va lumina D-șeu, reflectă duiósa nănașă și, ca talisman de drum, îi dete aceste douë sfaturi :

„Înfîpigi-te dar’ nu împunge ; ține bine ce ai prins.“

Junele boldișor promise că va fi ascultător, își primî binecuvântarea și plecă.

Călătoría a fost lungă și plină de avanturi.

El fu aședat într’un tren de marfă cu trăsuri, hamuri, șale de călărit, cu postăvărie, hârtie de tapete, cêră de sigilat, vinețelă de cămeși, cicóre pentru cafe, mașine de plugărie, cu lăđi de fórfeci, ace, cuțitașe și alte numeróse produse ale fabricilor din Aachen.

Puteți cugeta de câte ori a trebuit călătoríul nostru să se suie și să se cobóre din vagóne ; la

câte gare a fost obligat să se oprască ; prin câte magasi a petrecut, cu lunele. Puteți cugeta câte a auđit, câte a văđut, câte a păđit până ce a ajuns la destinađiune.

În fine totuși a sosit la Babaluc.

Babalucul era oraș mare, civilisat ; plătia dări ca tóte orașele cele mai mari și mai civilisate și încă era capitala imperiului !

Poporađiunea acestei vestite reședințe numera, după ultima statistică, 191 de suflete de ambe secse. Între acestia erau 7 generali, 9 mareșali, 11 ministri, 17 șambelani, 23 dame de onóre, 72 prinți și princese de sânge, împărătésa și împăratul.

Restul locuitorilor, *minus* unul, erau amploiați ai curței, gardiști, ușieri etc.

O capitală a cărei poporađiune întregă se compunea numai din mari dignitari și ómeni de curte trebuia negreșit să strălucescă prin lucș, arte, comerciu, industrie...

Așa și era.

Piața, renumita piață comercială din Babaluc, numera o firmă bine cunoscută în orient și occident.

Acéstă firmă atât de importantă era : „*Jupân Itzig dela Iași*“ fără companion recunoscut.

Jupân Itzig dela Iași era banchier, toptangiu și comerciant în detail. El era cel care întreținea de mult relađiunile comerciale între ost și vest.

În toți anii, la pașci, jupân Itzig mergea în persónă la Ierusalem, cu peregrinii chrestini. El ducea cercei, inele, mărgelile de cristal de Bohemia și, chiar pe mormântul lui Christos, lua, jidanul dela turci, în schimb lucruri sfinte : iconițe, mătâni și alte asemenea. Cu acéstă marfă făcea bani prin țările catolice și greco-orientale.

În țerile protestante, pe lîngă lucruri sfînte el mai vindea ace, ață și bolduri.

Deci să nu vă prindă mirare c nd veți afla că boldul de la Aachen, chiar în  iaua sosirei sale în Babaluc, ajunse la curtea  mp r tesc .

Jup n Itzig căpătase marfă nou   i, cu lădățuia plină, plecase prin oraș.

— Iconițe ! mătâni ! ace ! bolduri !... strigase el mai bine de trei  re, prin piață.

Deodată  d resce fetele  mp ratului, în balcon.

Se înțelege că se grăbi a le oferi nou le comori aduse din Ierusalem  i ace  i bolduri sosite, cu ultimul tren, din Aachen.

Fata  mp ratului cea mai frumoșă cumpără boldul cunoscut.

Tocmai în acea  i era bal la palat.

S ra princesa își puse hainele de aur, florile de pietre scumpe  i, mai frumoșă dec t o  in , era gata de plecare.

Atunci își cade aminte că în aceeași diminéță nu sciu cine  i aruncase pe fer str  o ros  albă.

Cine arunc  fetelor de împărat rose albe pe fer str , rose albe vii, rose albe adev rate nu p te fi nici n t reau, nici b tr n.

Princesa se g ndi puțin, lu  rosa  i, cu noul seu bold, o prinse la pept. Aș   ntr  în sala de bal.

Valsul  nt iu îl juc  frumoș a princesă cu mirele seu, moștenitoriul tronului unui imperiu vecin. Unspr dece alte valsuri trebui să mai j ce cu marii dignitari ai țerei.

Boldul  i flórea stăteau nemișcați pe inima princesei.

De valsul al 13-lea fata  mp ratului putea dispune, dup  pl cere. El îl acordă unui simplu oficier de gardă.

Musica întonează introducțiunea. Oficierul se apropie.

Princesa, cu rosa și cu boldul seu, se scólă.

Valsul a început. Gardistul a cuprins pre jucătórea sa și ambii lunecă, se învîrtesc, saltă, sbórá prin sală, ca smeii și đinele.

Curtea întrégă îi privesce, îi admiră.

„Ce frumoși ! ce juni ! ce potriviți !“ cugetau cei ce îi vedeau.

— Ce părechia minunată ! strigă deodată papagalul împăratesei, din fundul cusei sale.

Oficierul și princesa se opriră rușinați.

Cavalerul voesce a părăsi pe jucătórea sa. Zădarnică încercare.

Boldul se acățase de medalia de merit ce purta la pept junele militar.

„Înfîpge-te dară nu împunge, ține bine ce ai prins“, đisese nănașa boldului și el așa și făcea.

Îndeplinindu'și datoria, el spera că și va face nume bun și va ajunge la mărirele ce visa. Mult nu învățase, dară gîrgăuni îi intrase deja în cap de când zărise lumea mare.

Îndată ce prinse oficierul, el începu a'l ține și a'l ține din resputeri.

Princesa pune mâna pe cordeaua cavalerului seu, oficierul pe rosa albă ; degetele lor se întêlnesc, se ating, tremură, răcesc... A desprinde boldul nici unul nu pôte.

Uimirea junilor sporesce cu cât adunarea șoptesce și ride.

Damele, domnișórele de curte alérgă întru ajutor ; a scóte boldul e imposibil.

Mareșalul palatului vine și el ; boldul remâne înfîpt, cum a fost.

Sosesce împăratésa, sosece împăratul, sosece mirele...

Confusiunea e la culme...

Cine a desprins boldul ? nu se scie. Ceea ce am auđit sigur este că trei ęile mai târđiu tóte gazetele bune ři rele, mari ři mici, comice ři serióse, chiar ři cele comico-serióse anunęară logodna frumoşei princesei din Babaluc cu junele oficier de gardă.

Principele-moştenitor al tronului imperiului vecin plecase a casă, din séra balului.

Boldul, nu vė miraęi, căci cam aşa sânt proşti, se făcuse mândru ři ambięios.

Dela logodna princesei nimenea nu era mai închipuit decăt dęnsul.

Sė fi scăpat imperiul de turci n'ar fi cređut cineva că a făcut faptă mai mare de cum řişi închipui boldişorul nostru fapta lui.

În nesciinęa sa de usele curęei, el řişi ęinea de merit mare că a mijlocit sə se mărite princesa după pofta inimei sale ři nu după planurile politice ce avea împăratul.

Cum am ęis, junele bold era ambięios ři proştişor. El, de când era la curte, începuse a crede că scopul principal al vieęei este a se face domn mare, a se ridica sus, sus, atăt de sus încat alęii sə nu'ęi ajungă nici la călcăi.

Că póte sə'i vie ameęeli ridicându-se la o înălęime la care nu era deprins a sta, acésta nici ři trecea prin minte.

La tóte trebue sciinęă ři esperienęă. ři bietul bold nu vėđuse măcar un balon aerostat să se fi putut convinge cât e de uşor a se sui ři până la nori ; dar cât e de greu a se menęine sus, de n'ai pentru acésta puterile trebuitóre.

Din câte vėđuse în puęinele ęile a măririi sale, el sə alesese numai cu una : avea consciinęă că a jucat un rol mare în familia domnitóre ři acésta ři dă drepturi la mari favoruri.

Chiar a doua ęi de nunta princesei, boldişorul nostru ceru audienęă la împăratul.

Împăratul nu avea nici față, nici chief de nuntaș.

El tot cugeta la planurile încrucișate, la speranțele pierdute prin stricarea căsătoriei fiicei sale cu moștenitorul tronului imperiului vecin.

De cugetat cugeta ; dară de vorbit nu vorbea, ci tot sta și ofta.

Ce avea pe suflet nimenea nu scia ; mai puțin încă neespertul de boldișor.

Chiar arcum întră și el în casă.

— Ce ți trebuie ? Întrebă împăratul deșeptat din cugetările sale, ca dintr'un vis reu.

Boldul tot naiv și tot cu fumuri, răspunse curat și simplu :

— Un titlu, o funcțiune sau cel puțin o recompensă națională.

— Dară cine ești ? ce ai făcut ?

— Na ! că ai și uitat !... dară nu scii, Împărate, că ți-am măritat fata.

— Tu !!!

— Ce ! nu mă cunosci ?... Eu sînt boldul care a prins la bal oficerul de gardă.

— Și pentru asta ceri recompensă ?

— De nu recompensă națională, măcar o decorațiune.

— Te aș decora cu o părechă de urechi de măgar, de aș avè acest ordin. Fiind însă că încă nu l-am creat, mergi de îl caută unde există.

Boldul se opri surprins. Și înțelegea, și nu înțelegea vorbele împăratului. În fine țise :

— Împărate, parecă ești supărat ?

Împăratul stete puțin gânditor, apoi întrebă :

— Spune drept, cine te-a învățat să te acați de oficerul cel necunoscut ?

— Împărate, mai înainte de toate nu mai țice că oficerul era necunoscut de princesă. Ea îl cunosccea bine 'ți o țice, eu, care sciu ce sciu. Apoi n'ai auțit că de mult m'a învățat nănașa să mă înfiptg fără a împunge și să țin bine ce am prins. Eu n'am făcut nici un reu, am ascultat de nănașa.

— Și nu 'ți-a țis nănașa-ta că nu ai să stai totdeauna înfipt, ca un măgariu ? Nu te-a învățat că în momente critice, e mai bine să împungi... să sai jos ?

— Momente critice !... dară când sânt momentele critice ? spune'mi, dragă Împărate.

Cu tot necasul seu, împăratul surise ; apoi, ca cuprins de milă, țise :

— Scii ce ? copile, du-te unde te vor duce ochii, dară aci să nu te mai vėd. Cu învățătura ta, nu ești pentru curte.

Astfel a fost boldul esilat dela curte.

Departe de Babaluc el medită mulți ani asupra aventurii dela bal și asupra vorbelor împăratului.

Din reflesiune în reflesiune, din deducțiune în deducțiune el ajunse la conclusiunea cumcă „în momente critice nu are a sta înfipt fără a împunge, nici a ținē ce a prins.“

— Pe viitor nu mai ascult de nănașa ci ascult de împăratul.

Acēsta fu decisiunea luată de boldul pățit.

II. Boldul ascultă de împăratul

De 25 de ani era resbel universal.

Resbelul născuse din stricarea căsătoriei princesei din Babaluc cu moștenitorul tronului

vecin.

Diferiții împărați a diferitelor țeri din diferite motive se încăeraseră la certyă.

Simpatii sau interese politice, comunitate de rasă și origină, dispozițiuni personale cãtră realism sau idealism, cãtră clasicitate sau romantism împinseră pre unii a apëra princesa mãritatã dupã pofta inimei sale, pre alții a lua partea moștenitorului de tron, rãmas flãcãu.

Așa din vorbã în vorbã, din certyã în certyã se luarã cu toții la bãtaie.

Se înțelege cã nu se baturã împãrații, ci supușii lor. Se înțelege încã cã toți se baturã afarã de împãratul din Babaluc, care nu rugase pre nimenea sã se batã pentru fata lui.

Odatã resbelul erupt, un împãrat sãri în ajutoriul altuia, tot dupã interes, voințã, dispozițiune, când nu dupã caprițiu. Și acẽsta se înțelege.

Astfel lumea ferbea și clocotea.

Agriculturã, comerciul, industrie, arte, sciinți totul era pãrãsit, totul perea, necultivat. Brațele bãrbãtesci mãnuiau armele ; lucra nu avea cine. Și tot ce mai remãsesse prin sate, requirau dușmanii.

Femeile abia își puteau hrãni copiii, și ce hranã !...

Dumneșeu a dat copilului doi pãrinți sciind cã unul singur nu e destul și pentru a' l cresce și pentru a' l hrãni.

Când unul din acesti doi pãrinți lipsesce, lucru mare nu se alege de bietul copil. Mai ades și el se prãpãdesce.

Așa darã nu numai pe cãmpul de bãtaie darã și prin orașe și sate se stîngeau ómenii, vëdënd cu ochii.

De sus, de pe tronul seu, împăratul din Babaluc vedea ce se petrecea. Vădând el éráși sta, ofta și cugeta.

Că acest împărat nu era om rău, o scim de mult.

Đi și nópte el se întreba ce era de făcut să mântuie lumea de la peire ?

Într'o diminéță se sculă împăratul cu un plan colosal.

Nu era nimic mai puțin decât a spune lumii cauza stricărei căsătoriei fiicei sale cu moștenitorul tronului dăunat, a aréta pre adevăratul culpabil și astfel a pune capăt resbelului.

Pentru a ajunge scopul, trebuia adunat un congres universal de toți împărații, cu toți sfetnicii, cu toți diplomații, cu toți credincioșii lor. Acestia să judece cauza, să osîndescă pre vinovat ; apoi să se încheie o pace universală și eternă.

A nu realisa o idee mare, de folos obștesc, ar fi un păcat. Păcatul acesta nu'l făcu filantropul monarh.

Congresul fu propus, votat, adoptat, convocat și anunțat.

Trei țile împăratul a stat încuiat în casă. Nici bea, nici mânca, nici dormea ci tot gândea.

Trei alte țile nici n'a mai gândit ci tot a scris, a scris o faimosă istorie a boldului ascultător.

Prin acésta lucrare magistrală se probă lămurit că de giaba se certau și se băteau împărații că și princesa fericită și mirele păgubit erau nevinovați, ca mielușeii. Culpabilul, unicul culpabil a fost boldul ; el trebuie găsit, judecat, condamnat și pedepsit. Apoi tot măcelul să înceteze.

Cu cuvântarea în busunariu și cu curtea întrégă după dênsul, împăratul plecà la marginele țerei sale, unde se ținea congresul universal.

Congresul se și adunase ; împărații toți erau de față.

Un împărat venise cu ministrii sei ; altul cu ministri, deputații și senatorii țerei. Alt împărat era urmat numai de doi ómeni ai sei : un general și un diplomat. Lumea ȃicea că acestia plăteau cât congresul întreg. Mai fu un monarch care venise de tot singur. El pretindea că, unde se ivesce sórele, nu trebuesc alte lumini. Împăratul Chinei se încărcase, pe un tren special, cu toți 17,928 de mandarini. Trenul fu troiănit pe drum și numai o telegramă de scusă sosì la congres.

Împăratul din Babaluc nu'și luà 17,928 de mandarini pentru că nu îi avea. Dară nu vė temeți, și el va figura cu demnitate la congresul universal. Generalii, mareșalii, șambelanii, ministrii, gardiștii, ușerii toți, până la cel din urmă, erau cu el. Plus damele de curte în costum de diplomați și domnișórele de curte prefăcute în paji.

Așa putù ajunge, cu puțină întârȃiere, la congresul dorit.

Adunarea era constituită ; pre eroul ȃilei numai se așcepta.

Cinci minute după sosirea trenului împăratul era gata. Uniformă de gală fu îmbrăcată, mantia imperială aruncată pe umeri, coróna cea mare, strămoșescă așeȃtă pe cap. Pentru ce capete era făcută acéstă corónă, nu sciu ; pe capul acestui împărat însė nu se potrivea. Cu cât înainta împăratul cu atât clătina mai tare coróna pe capul seu.

Un pagiu, vėȃend pericolul, înȃpenì coróna cu un bold ce tocmai aflate pe drum. Așa se urcà monarchul la tribună.

Acum își ia împăratul posa cea mare și scóte hârtia din busunariu.

Tótă adunarea, împărați, ministri, deputați, senatori, generali, mareșali, diplomați, toți sânt numai ochi, numai urechi.

Împăratul desfășură manuscrisul.

— Aie ! Aie ! resună pătunđătoriu în sală.

E vocea împăratului.

Boldul, ce înfipsese pagiul în corónă, îl împunea până la sânge.

— O s' mi pierd efectul ! murmură oratorul necăjit.

Boldul s' uită la împăratul tot mai lung și îl împunge tot mai tare.

— Aie ! Aie ! țipă din nou monarchul, ne mai putând de durere.

Boldul din Aachen, căci, precum ați ghicit, el era, recunoscuse deplin pe împăratul ce'l esilase pentru că s'a înfipt și n'a împuns, pentru că a ținut bine ce a prins.

— Astă dată o s' mi câștig recompensă, își duse el, hotărît de a asculta acum sfatul împăratului din fir în păr. Astă dată nu voi mai sta înfipt, ca un măgariu, în momente critice.

Pe când boldul făcea acéstă reflesiune împăratul își desfășurase éráși cuvântarea și începuse :

— Mărită adunare ! luminați împărați ! Dacă astăzi mă vedeți aci nu credeți că am venit pentru petrecerea mea sau pentru petrecerea d-vóstră. Eu, îmbětrânitul monarch din Babaluc, am venit s' vă descoper cel mai important secret politic ce esistă : Astăzi veți afla pentru ce v' bateți de 25 de ani.

Congresul întreg ascultă în tăcere ; revelațiunea pare de o importanță supremă.

Boldul devine și el din ce în ce mai atent, și lui i se pare că situațiunea devine eminentemente critică.

Împăratul urméză :

— De 25 de ani v' bateți pentru un prost de bold...

Moment mai critic nici că se póte.

— Tups !...

Boldul sărise jos din coróna împăratului. Coróna sărise după bold și împăratul după corónă.

Nici bold, nici corónă, nici împărat nu se mai vîd.

Toți fug, unul după altul, printre picioarele asistenților.

Cu cât mai mult caută unul să prindă pre celalalt, cu atît alérgă toți mai tare și mai zadarnic.

Sala întrégă isbucnesce de rîs.

Cine începe a rîde nu se mai bate.

Astfel se și făcu pace universală.

Târđiu, când ajunse împăratul să puie mîna pe bold și pe corónă, sala congresului era deșértă.

Împărații, jurându'și pentru vecie dragoste frățescă, plecase, cu toții, acasă.

Împăratul din Babaluc trase boldul la respundere pentru „crima de les-Majestate.“

Acesta, chemat înainte judecării, respunse curat și simplu :

— Când am stat înfipt și n'am împuns, când am ținut bine ce am prins, împăratul a spus că sînt măgariu și m'a esilat. Ei bine ! acum n'am făcut cum mă învățase nănașa, ci cum a poruncit împăratul și érași nu e mulțămít ?... Dară când și cum s'î mai fac óre pe voie ?

Jurații se pronunciară în favórea boldului.

El fu achitat în vederea circumstanțelor atenuante ușurătoare.

De atunci pe la împărați nu 'și-a mai căutat bietul bold norocul.

Ba cred chiar că s'a și hotărît să mérgă la scolă să învețe, când, cum și de cine se asculte.

Oglinda pocită

Am cetit odată o povescă. E de mult de atunci. Eram încă copilă. Întregă nu o știu. Începutul numai 'mi'l amintesc. A fost cam așa :

De mult, de mult, pe la începutul lumii, erau toți ómenii fericiți. Un om pre altul iubia ; un om părea altuia frumos. De era ceva urît pe lume de văđut urîtul nu'l vedea nimenea.

Sufletele erau curate tóte, ochii toți limpeđi. Parecă era tot sóre, tot lumină, tot verdéță, tot căldură pretutindene. Umbră, nópte, întunec nicăirea. Cum sě nu fie atunci omul deplin fericit.

Așa au trecut ani și vécuri.

Dară ceriul cel mai albastru se întunecă câte odată ; furtuni de multe ori din senin se nasc.

Într'o ھی, când era mai sóre și mai frumos, un tunet bubuie, vântul urlă, norii se adună, vijelia isbucnesce, pămêntul se cutremură, pietrele se restórnă, iadul se deschide : născocitorul relelor se ivesce pe pămênt.

Era negru și hidos. Avea ochi pe tot corpul, o singură mână, șapte picióre, cincisprédece limbi ascuțite și împungétore.

În sutele'i de ochi avea câte un compas și tot compasul măsura strîmb.

Cum s'a văđut pe lume a început a se uita giur împregiur.

A zărit un om, doi, đece și a început sě ridă.

Ridea de bėtrânii venerabili cu lungi barbe albe, ridea de voinicii cu plete de aur. Ridea de

verginele care mergeau cu ochii plecați, ridea de fetele cu buțe suriștătoare. Ridea de matrona ce se închina la biserică, ridea de copiii ce se jucau prin érbă, ridea și de pruncul sugênd la sinul maicei sale.

Și nu ridea numai de ómeni, ridea de fiare, de paseri, de pămênt, de arbori, de fructe, de flori ; ridea de ți, de sóre, de lumină, de însași lumină !

Și tot așa ridênd a scos o oglindă lungă, a întins-o dela munte până la mare și, cu un tăciune din infern, a început a desemna tot ce vedea și tot astfel cum îi părea lui.

Mii și mii de chipuri de înșirau pe négra'i sticlă, unul mai întortochiat decât altul.

De te uitai bine, în fie-care chip recunosceai câte o trăsură din fața ómenilor ce'ți erau mai dragi, ce'ți păreau mai frumoși. Ba vedeai că sânt chiar ei înșiși pe oglinda pocită ; dară atât erau de suciți și de urți de'ți păreau alte năbădăanii.

El arêta ómenilor aceste figuri schimonosite și ómenii începură a ride unul de altul.

Pe când unii rideau, ceialalți se puseră pe plâns. Aceste fură primele lacrimi omenesci.

Scopul monstrului era ajuns : numai avea acum ce căuta pe pămênt.

— Acì am isprăvit, țise hidósa nălucă. Acum mai departe... Acum îmi duc tabloul, acest tablou de pe natură, drept la Dumneșeu. Sê vadă și el pre drăgălașii sei de ómeni. Sê scie și el cum cum sânt astăđi ființele ce a zidit. Óre plătitu-s'au sê'i mai creze ? Plătitu-s'au sê ne gonéscă pre noi în fundul pămêntului pentru a le face loc lor ? Merită ei óre sê fie așeđați drept deasupra capului nostru ?

Și născocitoriul de rele, cu slutita lui de oglindă, se urcà drept la ceriu.

Înainte de a ajunge la D-șeu, el se opri sus deasupra nourilor, în o lume nouă, pămênt

necunoscut, unde văd că se joca copii omenesci cari de mult parasise pre parintii lor. In acea lume era numai aer si flori. Din flori sorbeau copilaşii ambrozie, prin aer sburau cu aripi de fluturi.

Cum dăriră copiii năluca străină, cu marele seu tablou, îl încunjură cu miile, cu milioanele.

Toţi apucă oglinda, toţi voesc să vadă ce e nou.

— E mama !

— E tata !

— E unchiul !

— E vărul !

— E amicul !

— E fratele !

— E sora !

— Ah ! dară cum sânt de schimbaţi !

Astfel strigară copiii unul după altul, apoi toţi la un loc.

— Dară să vede că sufer ?

— Jalea după noi pôte îi usucă ?

— Dorul de noi îi prăpădesce, adăugeau copiii şi se uitau tot mai lung şi mai trist la oglinda uriciósă.

— Sbor eu la mama astă nópte şi'i şoptesc eu ceva la urechie, dîse un ânger alb, cu aripi albastre.

— Dară Dumneşeu trebuie să le fî dîs demult că sîntem fericiţi, observă mai mulţi ângerăşi

deodată.

— Totuși s'a petrecut ceva rău pe lume de s'au făcut iubiții nostri atât de necunoscuți !

Și astfel vorbind, o tristeță straniă, un dor nespus cuprinse pre bieții copilași.

Născocitorul reului érá început să ridă. El ridea de durerea morților.

Și ridând întinse mâna spre négra'i sticlă.

Acum putea merge mai departe : văduse și pe ângeri plângând.

— Bums !!!

Aerul a răsunit cum nu s'a mai auzit.

Nu știu au din mâinile ângerilor, au din ciuntita mână a făcătorului de rele, tabloul cădu jos, jos pe globul pământesc.

Cădând, oglinda se isbi de un vulcan arđător, în mijlocul Oceanului.

Ací în mii și milióne de bucăți s'a sfărîmat.

— Bine că s'a sdrobotit ! strigară copilașii înveseliți.

Odată cu tabloul seu și cel ce numai rele vede și născocesce, din ceriu în mare fu rostogolit.

Din bórea gurei sale, din țandările oglindei afurisite și din focul ce eșia din măruntaele pământului născură mii și milióne de monstri, în mare.

Abia a deschis ochii, abia a auzit, abia a văduț și a și început a se mușca, a se bate, a se lupta, a se ucide.

Dară înainte încă de a simți, ei înghițișe pe urđitorul lor.

Născocitorul relelor perise prin înseși făpturile sale.

Acum rămâne ca monstrii să se devore unul pre altul până ce cu toții se vor destruge.

La Alma. Povesci noue pentru copii

Oglinda pocită

Atunci reul va perì desëvêřit.

Flórea din raiu

I.

Un ânger sbura prin ceriu. Brațele îi erau pline de flori.

Sburând, el mirosea și săruta florile sale. Și cum le mirosea și le săruta una îi scăpă din mâni.

Ómenii, vădënd-o, cugetau că a căđut din ceriu o stea ; dar' era o rosă din paradis ce lunecase pe pământ.

Din întâmplare ea picase la marginea unei păduri tinere, între nesce tufóși mărăcini.

Flórea din raiu îndată și prinde rădęcină, slobóde mlădițe ; crengel'e cresc și se acoper de frunđă și flori cum nu s'au mai vęđut pe aci.

Un spin o zăresce.

El se plęcă, se uită, o męsură din vęrf până la tulpină, și vorbind cu parapon đice mărăcinilor :

— Ean veniți vedeți ce óspe nou ne-a sosit, ce comedie de flóre s'a ivit pe aci.

Scai, scăeți, ghimp'i, urđici și ce mai locuia prin pregiur, toți alérgă strigând :

— Ce ?

— Cum ?

— Cine ?

— De unde ?

— Copiii mei, cine e ? de unde e ? mă întreb și eu, ȃice un tufar de porumbrele gros și spinos. Priviți numai bine și judecați, flóre naturală e acésta ?... Nici colóre, nici miros, nici formă, nici figură cum le dă D-ȃeu.

— Ferescă sântul, cu noi nu sémână, adauge un ascuțit scăiulet.

— O fi plantă americană, observă, cu ironiă, o holeră rusescă, venită pe aci dela 48 ; dară care se bucura deja de indigenatul cel mare.

— Așa ! plantă americană ! Am fost și eu prin fel de fel de grădini în viața mea ; chiar orangeriile împărătesci n'au ramas necălcate de mine... Sciu și eu ceva ; dară soiul de acest de flóre nicăirea n'am întêlnit.

Urȃica vorbise acuma și încă cu o îngîmfare doctorală.

Rosa din paradis, cugetând la ceriul de unde venise, nici vedea nici auȃia ; dar tot crescea și înflorea.

— Da ce'ți lăȃesci așa crengel preste noi, că dór nu eșci cucóna marelui vistier ?

— Te scim unde ai fost și ce ai făcut, trufașo buruiiană părăginită !

— Venetico isgonită !

— Câtă îndrăsnelă ! Tocmai până la noi sê se întindă !

— De o mai răbdăm încă, cine scie ce va mai face.

— O ! că'ți vom scurta noi ghiarele !

Astfel striagu acum cătră biata rosă mărăcinii câți erau ei de mulți.

Decum se iviau ȃiorile până ce rêsărea luna altă grigiă nu mai era pe mărăcini decât sê se acaȃe de flórea, ce nici visa la ei.

În fine tot ajunseră aceste vorbe la urechile flórei. Dară, neînțelegându-le intențiunea, ea își dicea :

— Se vede că aceste sânt complimente de bună venire, amabilități pe aci... Singulară etichetă !

Și suriđénd, rosa urméză a cresce și a înflori.

II.

Într-aceste dascălul satului vecin venise sě botanizeze prin pădure și printre mărăcini.

El vede flórea străină și se opresce.

Mult stă, mult cugetă, mult recapituléză în sine tóte cunoștințele sale botanice : numele, genul, specia, clasa acestei flori nu 'și amintesce.

Dacălul își pune ochielarii, rumpe o rosă, douě, cincii, dece ; le privesce, le mirósă... smulge foi, pistile, stamine, corola întrégă ; pipăiă, analisă, observă ; de capăt însě nu 'i dă, rezultat mulțumitoriu nu obține.

— Nu ! a clasifica nu se póte. Ori în ce clasă, ori în ce familie aş pune-o, nu se potrivește, își dice el și se opresce în sciințifice reflexiuni.

— Ah ! am aflat ! strigă în fine, ca luminat de o idee mare, acésta nu e flóre în stare normală, nu e din nici o familie cunoscută ; ci o corcitură.

Urđica, care de mult trăgea cu urechia că ce va hotări învęțatul dascăl, se grăbesce a aduna pre surorile sale și, cu ton triumfător, de departe le strigă :

— Nu v'am spus eu ?... Na !... auđiți acum și pre marele dascăl ; flórea nóstră cea mândră,

flórea nóstră cea minunată este o corcitură, un monstru.

Spini, ghimpi, scai, scăeți, holere, urđici sânt deplin mulțămiiți ; îndoială nu mai încape ; flórea din raiu e un monstru.

Înaintea unei autorități ca dascălul din satul vecin, care vorbește tocmai după inima, de sigur lumea întrégă își va pleca capul. Cine era mai competent în asemenea materii ? cine ar fi putut mai bine afla adevărul adevărat ?

Facă de acum rosa ce’i va plăcè. Dór nu se va mai pune cineva cu o „declassată ?“

Pasiunile satisfăcute se liniscesc. Vorbe, critică, agitațiune încetéză.

Mărăcinii se retrag în demnitatea lor de mărăcini și tac.

III.

Într’o diminéță de vară se ivea sórele pe vârful Carpaților.

În pădurea de lûngă mărăcini cântau paserele, pe întrecut.

O fată le asculta. Albă, frumoasă, cu păr de aur și ochi dulci, ca lumina lunei, ea se preumbla încet, cu cartea în mână. Astă carte era totă a ei avere. Comóră prețioasă însă, căci cuprindea adevăruri din ceriu. Biblia acésta întreținea fecióreii inima curată, mintea sănătósă, sufletul generos și îndurător.

Cum merge și ascultă juna copilă, deodată simte un miros străin.

— Ah ! ce parfum divin ! ăice ea, absorbând adênc mirosul delicios.

Blânda’i privire caută în giuru’i și étă că zărește tufa de rosă.

Îndată ce vëđù flórea, vergina o și cunoscù.

— O ! sermană flórea din raiu, esclamá copila, cu duiosie. Dară cum ai ajuns tu tocmai aci ? Apropiindu-se de flóre, ea o privi lung dară n' o atinse.

Crengelile cu rose se plecau frumoase și mirositoare.

— Remâi sub rațele de sóre, frumoasă flóre din raiu. Nu pentru noi te-au făcut D-đeu, nu noi avem drept a te smulge. Din ceriu ai venit, ceriul sě te privescă, ceriului trimite parfumul teu.

Vorbind, fecióra culese cu pietate o singură frunđă, o puse în cartea sa și de depărtă.

Séra, culcându-se, ea își puse biblia cu frunđa sub căpătăiu.

Trei ani cât mai trăi frumoasa vergină, tot cu cartea sub perină dormi. Când muri încă sub cap i se puse și carte și frunđa.

IV.

La marginea pădurei flórea din raiu urmă a cresce și se făcu mare cât arborii vecini, mai mare decât dênșii.

Din piscul Carpaților până la malul Dunării se vedeau mândrele' i crengi.

Paserile călătóre, ce veneau din țeri depărtate, cum zăreau minunatul arbore se opreau înaintea lui și se înclinau cu respect și admirațiune.

— Vor sě arete că pricep mai mult decât noi, spunea, riđënd, scăețul cătră vecini, îndată ce le vedea apropiindu-se.

— D'apoi că și noi n'am crescut în pădure, răspundeau urđicele arëtënd, cu geste mari, câmpul de mărăcini.

— Ce ne pasă nouă de fanfaronadele lor ! Noi scim ce scim și n' avem nevoia de a învęța dela

nimenea nimic, terminau cu toții, în chor numeros.

V.

Veni érna.

Gerul, ce nu scie cruța nimic, atinse și flórea din raiu. Rosele se ofiliră, frunțele cădură ; arborele remase gol și uscat.

Ghiața ce’l acoperea lucea ȓi și nópte ca lumina sórelui ; dară acésta nu fie cine scia. Vecini, deși vedeau, ei tăceau.

Un cioban, coborându-se din munte, se opri aci, cu oile sale. Nóptea ’i-a trebuit foc. Sciți ce arbore au tăiat și ars ?

Bietul oier ! cum era tocmai el să cunóscă rosa din paradis ?

În o clipă arborele fu doborât, tăiat, bucățit și pus pe foc. Până diminéța numai cenușa remase din el. Cenușa încă fu spulberată de vânt.

Piatra cădù de pe inima mă răcinilor. Ușurați strigară :

— Am scăpat în fine !

Glasul fin și ascuțit al urȓicei încă repetă :

— În fine am scăpat desêvêșit.

VI.

Împêratul țerei zăcea bolnav, de trei luni.

Toți doctorii, toți învățații se adunau, se sfătuiu ; dară de leac pentru bóla împêratului nu

dădeau.

Nu mai remasese nimic de făcut, monarchul trebuia să móră.

Fata împăratului se duse la mănăstire și trei zile se închină plângând.

Înturnându-se la palat, ea visă în prima nópte că împăratul póte fi vindecat prin *miros de flóre din raiu*.

Despre flórea raiului n'auđise nici doctori, nici învățați.

Unde s'o caute ? unde s'o afle ? Cine putea sci.

Împăratului i se făcea tot mai reu.

A doua zi fata împăratului éráși viséză că flórea din raiu este pe pământ. Un ânger o perduse din ceriu și a căđut lúngă o pădure.

Princesa promise tóre comórite sale cui va putè afla flórea din raiu.

Acum plécă după flóre toți doctorii, toți învățații cât e țera de lungă și de lată. Dară nesciind pădurea, necunoscând flórea ei se întórseră năcăjiți, cu mânilé góle. Despre flórea din raiu nu le putuse nimenea da deslușire.

Fata împăratului viséză pentru a treia órá că numai prin flórea din raiu își va redobândi sănătatea tată-seu murind.

Ea și vede în vis flórea raiului, cum a fost aevea. O póte chiar descrie tuturor.

— Tóte comóritele mele și o jumétate de împărăție dau pentru o singură frunđă, strigă princesa, în desperare !

— O asemenea frunđă am vėđut odată în cartea de rugăciune a unei fecióre, đise un pusnic bătrân. Ea însé a murit de mult, cartea a fost pusă în mormânt cu dēnsa și mormântul nu

înapoiază nimic.

Din gură în gură visul princesei și promisiunea sa ajunse până la urechile dascălului botanist. Cum aude descrierea flórei din raiu, el strigă :

— O cunosc, am văđut-o, v' o aduc !

Fericitului dascăl i se părea că deja ține în palmă comorile princesei și jumătate de împărăție.

Fără a mai pune ochielarii, el plécă la locul sciut.

Prea târđiu venise.

Ací nici urmă de flóre nu mai găsesce.

Mărăcinii se grăbiră a povesti dascălului cât de miserabil a finit flórea din raiu.

Bietul dascăl căđù jos, ca trăsnit. El perdea jumătate de împărăție și comorile princesei.

— Așa dacă te potrivești la niște proști de vecini, murmură acum urđica, galbenă de nęcas.

Când cuget că așa de ușor 'mi-aș fi făcut nume și avere !

Mărăcinii, în majoritate, făcură altă conclusiune.

— Bine a fost cum a fost, hotărira ei împreună.

Împăratul a murit. Nici o frunđă din flórea din raiu nu s' a mai aflat pe pământ.

Mărăcinii însē nu scăpară.

Pe locul unde a fost flórea din raiu se ardică acum o frumósă mănăstire.

Mii și mii de creștini vin ací în tot anul sē se închine și sē se pocăiescă. Cugetând la pęcatele lor trecute ei đic :

— Értă-ne, Dómne, că nu am sciut ce am făcut.

Óre đice-vor odată și mărăcinii „értă-ne, Dómne, că nu am sciut ce am făcut ?“

Degetarul de aur și degetarul de fier

I.

Sórele bătea tocmai în feréstră. Sculele espuse luciau cu atât mai tare. Era la cel ântâiu giuvaergiu din calea Mogoşóiei, stradă ce pórtă astăzi numele glorios de „*Calea Victoriei*“ pentru că victoriósă reîntrase, pe dânsa, în Bucuresci, armata română dela Plevna.

Diademe de brilante pentru princese, lanțuri masive de aur pentru banchieri și bogătași, tabatiere de argint pentru generali în pensiune, coliete și brațetele pentru cântărețe și artiste, inele și medailóne pentru mirese, tóte străluciau în acea feréstră, ca nicăiurea.

Mulți trecători se opreau aci ; mulți admirau aceste scumpeturi ; dară de cumpărat numai la puțini le da mâna să cumpere. Fie-care obiect costă sute, mii, mii de mii de galbeni. Erau atât de bogate !

Ce de aur ! Ce de pietre scumpe !

Între tóte aceste minunate giuvaeruri, mai minunat era un degetar de aur. Diamante și rubine îl împodobeau de sus până jos. Tóte rațele sórelui păreau a fi fost așeđate în el, atât era de sclipitor.

Ceva mai maestros nu se lucrasede la Paris ; ceva mai prețios nu se adusesede la Bucuresci.

Dară și ceva mai închipuit pe frumuseța și bogăția lui greu s'ar fi aflat pe lume.

Să fi văđut cu ce mândrie se uita de sus, de pe perina sa de catifea roșie ! Nici țiganul când

s'a făcut domn n'o fi fost mai trufaș.

Ce privire ! oh ! ce privire de despreț era acea ce arunca el pe lădățuia de lemn alb a unui copil care vindea, pe stradă, degetare de fier !

Eu nu o pociu uita.

Cred că nici D-șeu nu uită și nu ertză asemenea priviri.

Nici copilul, nici lădățuia, nici degetarele nu meritau înfruntare. Mai curênd compățimire.

Sórele ardea și copilul avea capul gol. Praful era mare și lada neacoperită. Degetarele încă, prăfuite și ruginite, stăteau grămadă, de nici se mai cunosceau. Greu era de nimerit a cui milă se plângi mai ântâiu : au a micului neguțător, au de a bieteii marfe ce purta.

În loc de plânge, degetarul de aur, vêđându'i, rîdea ; un rîs batjocoritor.

Copilul nu vedea nimic. Flămênd și ostenit, el cugeta numai la vênđare. Degetarele, smerite, încă păreau a așcepta vre-un musceriu.

În etagiul umbrît, pe mólea'i perină de catifea, aristocraticul degetar de aur n'avea nici grigi, nici lucru. Neocuparea la multe rele te împinge. De urît, el se legă de bieteii degetare de fier și începù a le vorbi :

— Dar' cât o se mai stați p'aci ? Tocmai în apropiarea mea v'ați găsit locul ? Cine credeți c'o se vê cumpere, vêđându-mê pre mine ? De próstă viță mai sînteți că n'aveți batăr atâta minte în capul vostru, se pricepeți că ființe așa ordinare nici n'ar trebui se se arete la lumina sórelui. Dór n'o se vê puneți cu mine, cu mine cap-d'-opera unui artist ! Dar póte nici sciți că sînt de aur, de aur curat și diamante și rubine ?

Degetarele de fier se uitau lung la dênsul, nepricepêndu'i intențiunea ; căci a crede că un

degetar de aur și diamante vorbesce așa numai de flori de măr nu le părea admisibil.

Însă degetarul de aur continuă :

— Sciți că sînt curios a afla care vë sînt speranțele ? Ce deget de princesă aveți a împodobi ? pe ce mese de regină aveți a sta ?

— Domnițo, răspune unul din degetarele de fier, te înceli suposându-ne ridicole pretențiuni. Noi nu stăm aci ca să ți facem concurență. Altele sînt grijile, altele sînt nevoile noastre ; căci și menirea noastră pe lume este cu totul deosebită. Dumnéta poți fi făcută să împodobesci mesele reginelor sau să stai pe degetele princeselor noi însă avem datoria de a lucra, de a lucra în folosul sêracilor. Copilul ce ne pörtă are a șa cășciga pânea vëndêndu-ne și femeia ce ne va cumpêra are a șa agonisi esistența sa cu noi.

— Și, deș, credeți că o să vë ia cineva ? Când junele se însoră, ore alege el fata sêracă și urîță ? Cum credeți că tocmai lîngă mine o să aflați cumpêrători ?

Degetarele de fier se găteau să răspundă cu obicinuita lor modestie ; dar' o fetișoră curată și frumușică se apropiase de lădățuia de lemn alb.

Un timp ea privise espunerea giuvaergiului, admirase degetarul de aur, apoi, adresându-se cătră micul neguțator, îl întrebă :

— Bune ți sînt degetarele ?

— Dór sînt de fier, cum să nu fie bune ?

Un degetar lung și subțire, dur și solid părea că dice :

— Copiliță dragă, pune-mă la probă și vei vedè ce iute împing acul. De ți-ar da D-deu atâtea dîle cât vei putè lucra cu mine. De spart nu mă sparg, de perit nu per.

Copila de multe ori fusese silită să renunțe la dejunul seu pentru a'și înlocui degetarele perdute. Promisiunea degetarului o îndemnă a'l cumpăra.

Plătindu'l ea îl puse în corfița sa de lucru și plecă la scólă.

— D-țeu s'e'ți ajute ; căci astăzi voi mânca ceva, țise micul neguțător, primind țece bani de la scolăresă.

Degetarul de aur, din ferestra sa, v'țuse cele petrecute și'și cugetă :

— Ce prost gust ! A ved' un degetar de aur și a cumpăra unul de fier !...

II.

— Elisa face minuni.

— A brodat cea mai frumósă batistă în scólă.

— Și numai în trei s'eptămâni.

— Parecă ținele îi ajută.

— Ȋina ei este degetarul cel nou.

— Apoi s'e mai doresci degetar de argint !

— Ba nici de aur.

— Trăescă degetarele de fier ; căci parecă lucră singure.

— Și nu se sparg.

— Și nu se perd.

Astfel vorbiau elevele în clasa de lucru din scólă secundară de fete ; acea scólă care, sub direcținea d-nei Zăhărescu, producea minuni, ca cuseturi.

Elisa suridea ascultând. Era adevărat. De când avea degetarul de fier, lucrul seu avea un sporiu deosebit.

Degetarul de fier nu'și petrecea însă ȃdilele numai la scólă. A casă încă îl întrebuinta mult Elisa.

Diminéȃta, cum se iviau ȃdiorile, fetiȃa îl scotea din cutie și, cu dênsul pe deget, cosea mii de lucruri frumoșe, stând la feréstră.

Feréstra era taman la pórtă grădinei Cișmegiu.

Paserile cântau. Frunȃele, cu un freamăt dulce șopteau la adierea vântului. Apa lacului se mișca încet și lebedele băteau undele cu albele lor aripi, ca nisce fantastici lopătari a unor bărci nevêđute.

De câte ori ridica mâna și trăgea acul frumoșă copilă, degetarul arunca câte o repede privire, prin lucia sticlă. Ce nu vedea el atunci ?

Trupe de copii cari întrau în grădină sâring și jucând. Unii cu pile, alȃii cu balóne ; alȃii éráși cu cercuri, cu cai, chiar și cu velocipede. Fetiȃele tóte aveau paiáți sau păpuși în braȃte, păpuși mai ales.

Domni, dómne, domnișóre elegante încă se preumblau cu pas mészurat, vorbind și suriȃdend. Cerșitori fericiȃi de banul căpétat, ades erau de vêđut. Lăutarii nu încetau cu cântările lor dela rêsăritul până la apusul sórelui ; ba chiar și până nóptea târȃdu.

Apoi veneau nemȃi cu minavete și cu câni cari jucau vals ; turci și italieni cu maimuȃe în frac roșu sau rochie cu cóđă. Ce comedii nu erau pe acolo ?

ȃiulica întrégă sê nu te fi mișcat din loc, de privit aveai ce privi.

Dar' copila frumósă nu stă tot la feréstră. Ea đilnic mergea la scólă și degetarul mergea cu dēnsa.

Pe cale timpul nu era lung. La tot pasul, prin ferestre espuneri splendide de haine todeauna nouē, todeauna cu măestrie lucrate.

De avea un moment liber, scolărésa se oprea aci privind cu deamēnuntul fie-care croitură, fie-care cusetură.

Degetarul de aur, din etalagiul giuvaergiolui, vedea todeauna pre fetița cum observă, cum studiază, cum caută a învăța !

Și vėđēnd copila, vėđēnd degetarul de fier, acum nu'l mai pornea rísul. Póte cugeta la đilele lui monotone și la viața animată a degetarului de fier.

La scólă degetarul avea plăceri și mai numeróse.

Cum între copila în clasă, își așeđa panerașul cu lucru și cu degetarul seu între corfițele de lucrat ale camaradelor sale.

Câte nu'și povescEAU atunci tóte degetarele, tuturor fetițelor ?

Ele vedeau atâtea lucruri și auđiau și mai multe încă !

Cine vede și ascultă multe, multe scie și multe póte spune.

În órele de lucru, când degetarele de pe degetele copilelor se întreceau care va împinge acul mai repede, una din eleve cetea istorii. Dómne ! cât erau de frumóse și de feliurite !

Unele cu împērați buni și cu ómeni de omenie ; altele cu đine frumóse și cu copii ascultători. Altele éráși cu călētórii lungi și țeri străine.

Apoi veneau istorii din epocele trecute. Degetarele sciau acum ce s'a petrecut în lumea

întregă și în toți timpii. Ele au auzise despre romani, despre isbândeile lor, despre domnia lor universală. Au auzise despre grecii antici, despre timpii lor heroici, herculeani ; despre poesia lor homeriană și despre epoca lor cea mai glorioasă : secolul lui Pericles. Momentele mărețe ale acestei epoci, artele sale, sculptura, pictura sa, philosophia și morala sa aprópe creștină erau ades citate în scólă. Aceste pagine admirabile, cele mai miraculoase din istoria spiritului uman, acéstă epocă de o grandóre neaseménată erau lectura favorită a copilelor române. Cum doreau ele atunci și pentru patria lor ȓile de glorii belice, ca a strămoșilor romani ; ȓile de splendori spirituale, ca pe timpii lui Platon, Phidias, Apelles și mulți alți bărbați mari.

Plăcere le făcea însé și cunoșcința ȓerilor moderne. Ades, ades auȓiau degetarele lăudându-se industria francezilor atât de înaintată și ideile lor și mai înaintate ; ades se cetea și despre comerțul englezilor și călătoriiile lor maritime, despre Indii ; despre trecutele descoperiri spaniole, despre America și viitorul acestor lumi noué sau înoite. Se menȓiona încă sêlbăticia insularilor australiani și misera stare a popórelor fără cultură, fără industrie, fără mijlóce de existenȓă și propășire. Tóte aceste se ceteau, tóte aceste se povesciau și tóte pătrundeau inima și spiritul copilelor și încântau și pre degetare.

Ce timp interesant ! Ce ȓile fericite !

Astfel trecură ȓile, luni, ani.

La fie-care examen, Elisa dobêndea premii de studiu ; dar și mai multe premii de lucru de mână.

Cuseturile și brodăriile sale erau deja vestite.

Se făcu în Bucuresci o mare espoșitiune de industrie naȓională. Nu numai femeile din

România întrégă ; dar și femeile române din tóte părțile, unde erau români, trimiseră tot ce lucrase mai bine.

Obiectele espuse de Elisa, lucrute cu acul și cu degetarul ei, întrecură pe tóte celelalte.

Medalia de aur, prima medalie, o obținù Elisa.

Și abia împlinise douêđeci de ani.

Elisa era acum prima cusetóre, prima brodăresă română.

Ce fãlos era degetarul ei !

Și cum sê nu fie ? Despre talentul și perfecțiunea lucrului Elisei se vorbea în tóte gazetele. Comande de lucru îi veniau din tóte unghiurile țerei.

Degetar mai activ nu era în România.

III.

Schimbare era în multe, nu se putea tăgădui.

Degetarul avea ochi buni ; el observase nimerit.

În anii trecuți, junele modest, în haine simple dar bine îmbrăcat, care venia de schița arbori și flori, lucra tot în fundul grădinii. Acum își așeđa totdeuna cavaletul sub ferestra Elisei. Juna cusetóresă cosea în acéstă véră mai des la vechiul seu loc de scolăresă. Și totuși degetele ei nu se mișcau regulat, ca odinióră.

Câte odată degetarul trebuia sê mâne acul cu o repeđiciune febrilă. Altă dată însê veniau unele lungi pause, neobicnute. Elisa pleca atunci capul și sta gânditóre. Ce cugeta óre ? Acésta remânea un myster chiar pentru vechiul credincios.

Uitându-se în grădină, juna fată schimba fețe. Lucru éráși de tot nou.

Uneori încă se scula dela locul seu fără nici o trébă. Apoi tot ea venia, pe vârful piciórelor, și, de după perdea, privia în grădină.

Părea că tot doresce să afle ceva. Ce ? Asta ar fi voit și degetarul s'ó scie.

Cine crede că organele unui degetar de fier sânt mai puțin delicate decât acelea a unui degetar de argint sau de aur póte vedè aci că se înșélă. Degetarul Elisei era simțitor, fórte simțitor.

Ce se petrecea, el nu putea înțelege, dar că se petrecea ceva, el ó simția bine.

Mai cu deosebire se mira de privirile ce junele desemnator arunca spre feréstră.

Pentru ce și pentru cine se uita frumosul și tăcutul june tot în sus ?

Au dóră acest străin voesce să afle cât de repede scie mâna acul un degetar de fier ?

Se vede că acésta era cauza.

Se vede că pentru acésta erau acele priviri atât de lungi, atât de adênci, atât de dese.

Ca să nu mai încapă îndoélă, degetarul se hotări să facă chiar în acea ți ó încercare.

Strimtorat de aprópe, artistul trebuia să'í răspundă și astfel adevêrul eșia la lumină.

În acea ți Elisa se mănícă mai de diminéță, ca ori când.

O nelinisce deosebită ó agita. Parecă áșcepta să se restórne un munte sau să se deschidă ceriul.

Despre conspirațiunea degetarului seu ea nici visa și totuși áșcepta, pe nesciute, să i se întêmplesce ceva, ce nu i s'a mai întêmpilat.

De ar fi venit și astăđi în grădină junele desemnator cu cavaletul seu, cu portofoliul seu de schițe ar mai fi avut și ea ó distracțiune.

Dar' taman astăzi el nu sosise.

Neliniscea Elisei sporea.

Pre degetar încă nu'l ținea locul.

El își avea planul făcut și cu atât mai mult doria sosirea junelui artist.

În fine etă'l în depărtare.

Degetarul îl vede și stă gata.

Artistul e acum sub ferăstră.

— Tups ! sare degetarul din degetul Elisei tocmai pe capul necunoscutului și de acolo la piciórele lui.

Acest incident nu făcea parte din combinațiunile degetarului.

Intențiunea lui fusese de a sări în calea și nu în capul junelui. Recunoscându'și nedibăcia, el își perdù cumpătul și nu mai putù scóte o vorbă din gură.

Sta acum aci și nu scia ce să facă.

Artistul însă nu șede pe gânduri.

Cum vede degetarul jos, îl ridică, îl privesce, îl sărută, aruncă ochii sus la Elisa și ese din grădină.

Dece minute mai târziu, d. Manoil Mircescu, artist desemnator, era prezentat în tótă forma d-rei Elisa Scorțescu, cusetóre și brodărăsă.

Degetarul fu înapoiat de cătră junele artist cu o mână tremurătóre. Elisa îl luà roșind.

Săptămânile viitóre ce s'a petrecut în casa cusetórei, degetarul n'o scie spune. Șirul vorbelor și a faptelor îi scăpà din vedere. Acum sta mai mult în cutie.

Aceste fură singurele ȃile nouróse din vięta degetarului de fier.

Nu era însę Elisa femeia ce o póte duce mult fără lucru. Degetarul éráși fu scos din cutie, éráși pus pe deget.

Dar' acum Elisa nu mai era singurá și nici cu elevele sale. Manoil Mircescu sta lúngá dęnsa, la feręstra deschisá.

Florile din grádiná se uitau la ei întrebându-se ce óre șoptesc ?

Se petrecea aci ceva și mai nou.

Degetarul asculta ; dará ce era nou nu putea afla.

Junii mai mult se priveau decát vorbeau.

Totuși odatá douę cuvinte neauđite resunará la a lui urechie.

„Iubire... soție...”

Apoi se făcú o lungá tăcere.

Elisa sta cuetátóre. În fine vorbi :

— Dará sânt orfaná ; n'am nimic, nimic decát acest degetar.

— Când acest degetar e pe degetul d-tale el plătesce milióne, ȃise artistul. Apoi și eu am numai creionul cu care desemnez.

— Potrivită asociațiune, zimbí Elisa.

Manoil ręspunse serios.

— Cea mai potrivită. Douę inimi care se iubesc și patru mâni care lucrá e tot ce trebue pentru fericirea unei însóțiri.

La visita urmátóre degetarul vęđú, cu uimire, că Manoil nu venise singur.

El adusese un inel de aur.

Inelul avea numai două litere gravate „M. M.“

Și totuși o fericire deplină lucii în ochii Elisei, când Manoil Mircescu îi puse acest simplu inel pe degetul al patrulea.

— Multe am văduț, multe am auđit ; dar' multe încă nu pricep, mărturisi degetarul, surpris.

El deveni mai atent dór va vedè și auđi ceva ce se esplice tóte.

Un cuvènt éráși nepomenit ađița mai mult curiositatea degetarului.

Când Elisa se afla singurá, inelul cel cu două litere îi șoptea vorba :

„Mirésá.“

— Mirésá ! ce fi aceea mirésá ? se întrebá degetarul ce, din multá afectiune pentru stá-până-sa, devenea indiscret.

Într'o đi el întrebá pre inel ce este „o mirésá ?“

Inelul însé numai cu Elisa vorbea.

Póte pentru că Elisa îl sárutase de mai multe ori.

Bietul degetar se puse éráși pe observat ; apoi făcú acéstá conchidere :

„Mirésá este o fatá frumósá și cuminte care cugetá mult, care suride ades, care plânge câte odatá ; care sárută de multe ori un inel cu o cifrá de pe degetul al patrulea, care roșesce când îi vorbește un june, tot același june. Mirésá încă lucrá mult, cósá điua, croesce nóptea, cumpără ce póte și cât póte. În timpul ce lucrá mirésá un june, tot același june, o privesce cu frageđime, cu ochi plini de fericire și speranță.“

— Índuióșitor lucru este o mirésá, își đise degetarul, constatând bine cele ce vedea.

Apoi începea și el să se uite cu plăcere la junele artist.

Póte avea o presimțire că de acum sub ochii lui Manoil o să începă pentru el, o nouă eră de glorie și activitate.

A face descoperiri noi, degetarul n'a mai avut timp în lunile viitoare. El ajută Elisei a'și cóse zestrea. Ȋiua, nóptea tot lucra și tot lucruri frumoșe și utile.

În fine totul se găti ; și haina de mirésă și vëlul cel lung. Parecă mâni de ȓine lucrasede la ele atât erau de fine, de albe, de artistic făcute.

Într'o diminéță degetarul de fier sta în paner, pe masa de tóletă curată și împodobită. Elisa, în haina albă, cu vëlul cel lung, cu cununa pe cap, era în mijlocul camerei. Amice bētrâne și tinere o încungiurau.

Manoil întră cu un buchet de flori albe.

Și el nu era îmbrăcat ca în tóte ȓilele. Și el era de o eleganță deosebită. Fața încă îi lumina de bucurie.

Manoil presintă buchetul miresei sale și toți se scólă să plece. Unde ? Étă ce ar fi voit degetarul să mai afle.

O damă, scump învestită, sărută pre Elisa și'i pune la gât și la mâni scule de preț mare.

Era nuna și nănașasa.

Închiând colietul, un bumb i se desprinse.

Elisa își ia acul și degetarul să cóse acest bumb.

Lucrul se face cu grabă. Din distrațione mirésa pune degetarul în businar.

Douē minute mai târȓiu, degetarul de fier mergea, în caretă cu patru cai, între mirésa și

nănașa cea bogată, la biserică, la Sërindar.

Pe Calea Victoriei nunta fălósă atrăgea tóte privirile.

Degetarul de aur, încă tot în etalagiul seu, tot pe perina sa de catifea roșie, învechită acum, făcu ochi mari văđându' i.

Nu știu, țeu ! de nu 'i-ar fi plăcut acum mai bine să fie un degetar de fier.

Dar încă la biserică ! Ce de lume ! Ce de făclii ! Ce ceremonie pompósă !

Toți boerii cei mari, tóte damele cele ântâiu își ținură de datorie să onoreze cu prezența lor mare serbare a bravei copile care, cu acul și degetarul seu de fier, ajunsese o celebritate în țéră.

Elisa jură la altar iubire și credință lui Manoil și Manoil încă, din fundul sufletului, îi făcù același jurământ.

Părechie mai fericită nu era pe lume.

IV.

Érăși o schimbare în casa Elisei.

Lucrurile vechi fură scóse afară. Mobile nouă împodobiau acum îndemânicul interior. Canapele bine tapițate, scaune noi și comode, covóre călduróse, mese și dulapuri sculptate arătau acum că în acéstă casă domnesce avuție.

Degetarul de fier tremura de frică și'și țeicea ades :

— Atelierul stăpânei mele a luat un avânt nepomenit. Stofele aceste bogate, gazele aceste fine ce ea cósă și brodează póte curênd nu le va mai lucra cu mine, simplu degetar de fier. Óre nu voi merge și eu după lucrurile învechite ?... Óre nu cumva un degetar de argint ?... óre nu

cumva un degetar de aur ?

Bietul degetar de fier nu'și putù termina idea, lacrimile îl înecau.

Era adevărat atelierul Elisei luase dimensiunile unei fabrici, unei fabrici de rarități de când Manoil desemna florile și paserile ce broda Elisa cu elevele sale.

Costumele românesci, cu desemele lor nouă și originale, cu broderiile lor neasemănate de aur, metasă și pietre scumpe se adoptase nu numai în România dar' în tóte țerile unde erau dame elegante și de gust.

Dacă damele române mai purtau încă haine dela Paris, parisiancele mai mult încă comendau costume dela Bucuresci.

Degetarul de fier lucra acum mai mult decât ori și când, sta tot pe degetul Elisei, alături cu inele de brilliant.

Cu acest degetar a cusut dómna Mircescu scutecele primului seu copil.

Tot cu dênsul a lucrat tot ce trebuia celor cinci copii ce 'i-a trimis Dumneșeu.

Și când drăgălașele sale fetițe începută a lucra, tot cu degetarul de fier pe deget le-a învățat juna mumă a cöse până ce făcù din ele artiste.

V.

Scim că la nunta Elisei, degetarul de aur era încă de vânđare în feréstra giuvaergiuului.

De ęece ani sta aci. ęece ani sânt lungi când n'ai de lucru și tot așcepti.

Câte umilințe, câte rușini trebui să înghită el în acești ęece ani !

Când se oprea acum vre-un trecător și se uita la el, degetarul de aur, cu tóte diamantele sale,

simția inima bătându’i.

— Póte... póte va întra... póte va întreba de mine... póte chiar mă va și cumpăra, își dăcea el încet, să nu cumva să’l audă degetarele de fier ce se vindeau în apropiere.

Însă deși întra cineva în magasie, deși cumperau ceva damele frumoase, domniile eleganti, ei luau fel de fel de lucruri dară nu degetare de aur și diamante.

Odată, o singură dată întrebase cineva și de prețul degetarului.

Comerciantul răspunse :

— Mă costă trei sute de galbeni : bucuos ’l-aș da fără profit, ba aș mai pierde ceva, numai să scap de dânsul.

Sermanul degetar de aur ce trebuia să audă !

Un mire veni la giuvaeriu să alégă scule rare și prețioase. El trimise fidanțatei sale o ladă plină de prezente care de care mai scumpe și mai frumoase. Totul a fost primit cu mare bucurie ; numai degetarul de aur fu înapoiat și schimbat pe o părechie de cataramă de papuci. Rubinele de pe degetar roșiră mai mult de rușine decât de necas. Dar n’avea ce face ? trebui să înghiță și acest afront.

„Tot sacul își află petecul“ dăce un proverb românesc.

În fine sosi și partea degetarului de aur.

O damă elegantă mersese pentru câteva țile la moșia sa.

Fără veste Dumnețeu îi trimise aci o fetiță.

Copila trebuia botezată. Amicii proprietăresei erau departe ; ea ceru bētrânei sale arēndășițe să’i boteze copilul.

Bogata neguțatoreasă fusese de multe ori nănașă ; dară nici odată la boeri așa mari. Ocasiunea îi era bine venită să'și pótă areta bunul gust și avuția cătră stăpâna moșiei.

Căutând pentru finuța sa un dar de botez ne mai pomenit și scump, ea merse la Bucuresci și cumperà... ghîciți ce ?

Ea cumperà degetarul de aur diamante și rubine.

Este adevărat că îl cumperase pe prețul jumătate. Boerésa acésta nu o va sci și sigur se va mira de raritatea și bogăția prezentului.

Degetarul își mușca buđele vėđendu-se vëndut sub valóre ; dar' de ales nu putea alege. Chiar în aceaș đi plecà cu baba la moșie.

În fundul businarului bogatei arėndășițe, învėlit în cincisprėdece hărtii și hărtiuțe, degetarul medita la viitorul seu.

Ce sórtă îl așcéptă óre ? Cu cine și cum avea să viețuéscă de acum ?

Trăsura ce ducea pre degetar pe calea necunoscută era și ea cu patru cai.

— Cu patru cai caută să ajungi departe, să începi o cariere măreță, o existență veselă și elegantă, își cugeta degetarul, plin de speranță.

Degetarul de aur își avea și el acum óra sa de fericire. Însė o singură óră !

Desceptiunea amară nu era departe.

La botez tóte ilusiunile fură pierdute.

Scos din businarul bătrânei, desvėlit de tóte hărtiele și hărtiuțele ce'l înfășurau, el fu prezentat finuței ce nici vedea, nici înțelegea.

Dama elegantă îi aruncà o privire ; dar ce privire !...

Degetarul, deși de aur, carte multă nu învățase, psihologia mai puțin. Mișcările sufletului omenesc nici le studiasse, nici le cunoscuse, totuși căutătura lucușoasei aristocrate o înțelese îndată. Ea ședea curat și limpede :

— Pecat de bani ! Ce nu s'ar fi putut cumpera cu astă sumă ?

Banii nu'i dăduse ea ; suma numerată n' o costa nimic și totuși o regreta.

Ce nouă rușine pentru prețiosul degetar !

Bine că putu ascunde astă rușine în fundul coferului cu argintăria veche și scule demodate unde fu aruncat îndată după botez.

Aci zăcù douăzeci de ani.

Douăzeci de ani până la nunta finuței arăndașitei, care acum era fată mare.

Scos din închisórea sa de douăzeci de ani, cum zări lumina șilei, degetarul începù a străluci de bucurie.

Speranța îi revenea și dânsa iluziunile.

Nouă descețiune.

Degetarul fusese scos din fundul lășii numai pentru a fi dat la giuvaergiu s' i scótă di-amantele și rubinele destinate a împodobi bumbi de manșetă.

Din întâmplare nu'i căđù nimerui aminte că aurul se pôte topi și astfel scăpà degetarul cu șile.

Slutit și schilăvit o mai duse bietul degetar câțiva ani prin tóte unghiurile casei stăpânei sale.

Găsindu'l odată una din copilele junei dame în o cutie cu bumbi despărechiați, ea se jucà atât cu dânsul până ce'l pierdù, în grădină.

Femei serimane pliveau pe acolo. Una din ele, fără a cugeta la reu, găsindu’l, îl puse în sin. Vecina și dușmana bieteii lucrătore o vedù și o denunță.

Înspăimântată, naiva femeie, éráși fără a cugeta mult, aruncà obiectul incriminător, peste gard, în gârla de alături. Astfel spera a scăpa de belea.

Dar’ reul numai cu vârful degetului de’l atingi, anevoie te mai poți mântui de el.

Nesocotita lucrătore plăti cu viața greșala de a nu fi înapoiat degetarul ce a fost găsit.

Urmărită pentru furt — căci degetarul era străin și aflat pe loc străin — judecătorii o declarară pe femeie culpabilă și condamnară la doi ani de închisóre.

La *doi* ani, căci degetarul nu fusese de fier, ci de aur.

Doi ani însă n’a împlinit biata lucrătore în négra carceră.

Rușinea o ucise peste puține luni.

Mórtă în spitalul condamnaților, ea zace acum în grópa comună a criminaliștilor.

Acesta fu evenimentul cel mai memorabil din viața degetarului de aur.

Din fundul gârlei nu ’l-a mai putut scóte nimenea.

În mocirlă a remas pentru totdeauna îngropat.

VI.

Din atelierul Elisei se trimise la esopițiunea universală confecțiuni, dantele și brodării ce au făcut epocă în anele industriei.

Comandele din străinătate erau acum atât de numeroase încât șesăzeci de desemnatori formați de Manoil și cinci sute de lucrătore, eleve de ale Elisei, nu puteau lucra destul pentru a satisface

tóte cererile.

Fiițele domnului și dómnei Mircescu creară cinci fabrici succursale. Elevele Elisei, cele mai vechi, încă se respândiră prin țera întrégă, creând pretutindenea atelieruri noi, nouă industrie.

Atelierul Elisei, fabrica mumă, purta titlul :

„La degetarul de fier.“

Era așeđat în propriul seu palat.

Regina țerei aci își făcea hainele sale.

Mantia regelui aci se brodase.

Splendide costume românesci ca aci nicăiurea nu aflai.

Catrințele, fotele, șurțurile nici se vedeau de flori de aur și mētasă. Rosele și viórelele, împletite în ghirlande gracióse păreau rupte din grădină și așeđate acolo. Până ce și roua lucia pe dēnsele. Vîlnicele și camașele, subțiri și diafane ca nuorași ușurei, erau preserate cu stele de argint și aceste stele erau atât de minunat lucrute de nu se vedea firul în ele, ci numai schinteiau, ca stele adevērate.

Bine meritată era reputațiunea universală a cuseturelor Elisei.

Bine meritată a fost și medalia „*pentru merit*“ ce a dobândit dela Rege.

Ea nu numai crea cap-d’-opere de lucru de mâni, ea încă înființă o industrie nouă în țeră ; o industrie ce îmbogăți România întrégă.

Elisa astăđi nu mai este ; dar’ opera ei va dura etern.

Tradițiunile fabricei la „degetarul de fier“ se perpetuă : industria română produce dantelele, broderiile și costumele românesci cele mai perfecte.

România nu’și mai trimite banii din țără pentru obiecte de lucș ; ci de aiurea se adună aci comori de aur cu care se plătesc cuseturile femeilor ce lucră cu degetare de fier.

Cât pentru degetarul Elisei el încă tot esistă.

Un învățat propusese să se puie în museul național.

Elisa însă lăsă, cu limbă de mórte „ca nepótele și strănepótele ei să nu piardă dar’ să lucre totdéuna cu vechiul degetar de fier.“